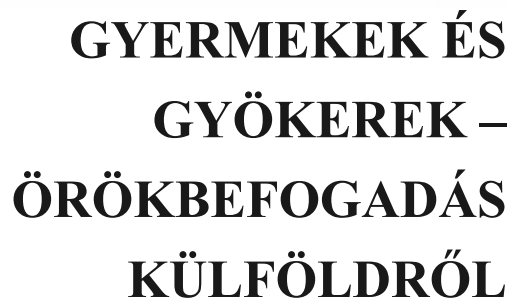

ChilDopt

Tartalomjegyzék

TARTALOMJEGYZÉK	1
AZ ÖRÖKBEOFOGADÁS NEMZETKÖZI JELENSÉGE	2
I. A NEMZETKÖZI ÖRÖKBEOFOGADÁS JOGINTÉZMÉNYÉNEK KIALAKULÁSA	5
1. A szubszidiaritás fogalmának tisztázása a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatban	6
2. Egyezmények és álláspontok a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatban	9
3. Etikus nemzetközi örökbefogadási rendszerek	10
4. Külföldi adoptálás = gyermekkereskedelem?	12
II. A NEMZETKÖZI ÖRÖKBEOFOGADÁSOK MAGYARORSZÁGI INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK BEMUTATÁSA	15
1. A külföldi adoptálás megjelenése Magyarországon és eljárásjogi menetének opciói	15
2. Központi Hatóságok és meghatalmazott testületek feladatai	18
3. Követelmények és rendelkezések a Magyarországról történő nemzetközi örökbefogadással kapcsolatban	20
III. EURÓPÁN INNEN ÉS TÚL	22
1. Gyermekek rendelésre? Miért vált egyre divatosabbá az örökbefogadás az Amerikai Egyesült Államokban?	23
2. Kelet-ázsiai specialitások	26
3. Európa, az anyakontinens	28
4. Közel-Kelet, iszlám & örökbefogadás – összeegyeztethető?	32
5. Afrikai gyermekek	34
ÖSSZEGZÉS	38
HIVATKOZÁSJEGYZÉK	39
MELLÉKLETEK	41

AZ ÖRÖKBEOFOGADÁS NEMZETKÖZI JELENSÉGE

„Az örökbefogadás olyan, mint egy könyv, amiből kitepték az első fejezetet. Így is lehet élvezetes, de az ember óhatatlanul kíváncsi az elejére. Ám a könyvesboltban nem tudnak ép példányt adni.

Mi van, ha az első fejezet megutáltatná az emberrel? És ha sértené a szerző érzékenységét? Mégiscsak jobb a hiányos példánynál maradni – az legalább kellemes olvasmány.”

- Jodi Lynn Picoult

Magyarországon külföldről örökbe fogadott gyermeket alig találni, pedig sokan vágnak arra, hogy afrikai vagy ázsiai származású gyermeket nevelhessenek. Az elmúlt néhány évtizedben valódi, globális problémává nőtte ki magát a nemzetközi adoptálás, amelynek megítélése a mai napig nem mondható egyértelműen pozitívnak: másképp gondolkodnak a szülők, másképp a gyermekvédelem, miközben természetesen mindenki jót akar.

Az örökbefogadás szabályozásának középpontjában elsődlegesen a gyermekek érdeke kell hogy álljon, így került megfogalmazásra azaz elvárás is, amely szerint a gyermeknek keresünk szülőket és nem a szülőknek gyermeket.

A nemzetközi örökbefogadás napjainkban egyre elterjedtebb. Az örökbefogadók így próbálnak meg küzdeni a diszkrimináció ellen: esélyt adnak egy szegényebb országból származó gyermeknek. Hazánk szemszögéből nézvéen pedig sok esetben kerülnek magyar állami gondozásban lévő gyermekek külföldi nevelőszülőkhöz, akiket származásuk, koruk, testi adottságaik, vagy éppen betegségeik miatt itthon nem akartak örökbe fogadni. A külföldről vagy éppen külföldre történő örökbefogadások számának növekedésében az örökbefogadók egyre növekvő igénye is nagymértékben közrejátszik.

Létezhet-e annál szomorúbb dolog, hogy egy gyermeknek nélkülöznie kelljen a család szeretetét, az otthon biztonságát? A gyermekeknek joguk van az emberhez méltó élethez, valamint hogy saját családban nőhessenek fel. De mindig lesznek olyan szülők, akik lemondanak gyermekükről, és a másik oldalon is fognak állni olyanok, akik csak az örökbefogadás útján válhatnak szülőkké. Egyik fél helyzete sem mondható egyszerűnek, főként a nemzetközi örökbefogadás esetében.

A napjainkban egyre inkább elterjedtebb örökbefogadásnak nemcsak humanitárius oldala van, mivel ez a jelenség mára egyre inkább magával vonja a gyermekkereskedelem

széleskörű elterjedését. De ugyanígy említésre méltó az a tény is, hogy a hírességek körében népszerű örökbefogadás is sokban hozzájárult az „átlag” emberek adoptálási szándékaihoz. Egyre több „celeb” vállalkozik a szegény és idegen kultúrából származó kisgyermekek adoptálására. De vajon mi állhat ennek a széleskörű elterjedésnek a háttérében? A motiváció okaként – csak úgy, mint bárki másnál – vagy a már régóta fontolgatott örökbefogadás, vagy pedig a szakmai karrier hajszolása áll, amely háttérbe szorította az anyaság iránti vágyakat.

35 év felett a nők 50 százalékának meg kell küzdenie a teherbe esés kockázataival, ezért hallhatunk egyre többször a különféle termékenységi kezelésekről, béranyaságról.

A külföldi gyermekek örökbefogadását a hírességek rajongói önzetlenségnek, bírálói pedig egyszerű reklámnak tekintik. Az utóbbi időben a negyven év feletti híres adoptálók közül sokan színes bőrű gyermeket fogadtak örökbe, így például Sandra Bullock, Nicole Kidman, Madonna vagy éppen a magyar ősökkel büszkélkedhető Mariska Hargitay is¹.

Dolgozatomban két célt tűztem ki magam elé: először, hogy a szubszidiaritás elvének hangsúlyozásán túl, valóban a gyermek legjobb érdekét szem előtt tartva felhívjam a figyelmet arra, hogy a nemzetközi örökbefogadás sok esetben felülírhatja az örökbe fogadott gyermek kulturális identitásának figyelembe vételét, másrészt pedig – a külföldi adoptálással szoros kapcsolatban – kellő odafigyeléssel a gyermekkereskedelem egyre szélesebb körben való elterjedése megelőzhető, amennyiben az egyes országokban sikerül egy etikus nemzetközi örökbefogadási rendszert kiépíteniük a hatóságoknak.

A dolgozat logikai felépítését tekintve figyelmet kell fordítanunk magának a nemzetközi örökbefogadásnak a történeti kialakulására, annak hazai és külföldi szabályozására, a gyermekkereskedelem létrejöttére. A külföldi adoptálás jellegéből adódó különféle speciális jogok és érdekek bemutatása mellett néhány ország nemzetközi örökbefogadási rendszerének ismertetésével is érdemes foglalkoznunk – gyakorlati példákat is megemlítve. Elemzésemben arra a következtetésre jutottam, hogy vannak olyan körülmények, amikor a legjobb megoldásnak éppen a nemzetközi örökbefogadás mutatkozik.

Bár sokan vannak a nemzetközi örökbefogadást ellenzők, akik véleménye szerint mind a kulturális identitást, mind pedig a személyazonosságot figyelmen kívül hagyják ennek

¹ A hírességek általi nemzetközi örökbefogadás nagy elődjeként az afroamerikai filmszínésznő Josephine Bakert kell megneveznünk, aki 11 gyermeket fogadott örökbe, akik között voltak fehér és fekete bőrű, ázsiai és európai gyermekek egyaránt. Mia Farrow amerikai színésznő is az örökbefogadás elkötelezett híre, bár az Ő nevével leginkább nevelt lánya és harmadik férje, Woody Allen románcja kapcsolódik össze. Az új generációs örökbefogadók közül az Angelina Jolie – Brad Pitt házaspárt kell megemlítenünk, akik egy igazi „multikulti” családot alakítottak ki maguk körül a kambodzsai, etióp, vietnámi örökbefogadottakkal és saját gyermekeikkel. Bár nálunk a hírességek körében nincs nagy hagyománya a külföldi örökbefogadásoknak, mégis meg tudjuk említeni Töröcsik Mari és Maár Gyula örökbefogadását, akik a háborús árvákat bemutató film vetítése után egy vietnámi kisfiút adoptáltak.

alkalmazása során, még akkor is vannak olyan esetek, amikor ez állna a gyermek legfőbb érdekében. Ezt a feltevésemet támasztom alá a világ minden részéről hozott példákkal, eljárásokkal, illetve kitérek a nemzetközi örökbefogadás mögött álló esetleges veszélyekre is.

I. A NEMZETKÖZI ÖRÖKBEOFODÁS JOGINTÉZMÉNYÉNEK KIALAKULÁSA

„Már a nemzetközi örökbefogadás térnyerésének kezdete óta komoly jogi és etikai kérdések merültek fel a jelenséggel kapcsolatban.”

- *Marschalkó Linda: Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke*

A nemzetközi örökbefogadás magasabb szintű térnyerése először a második világháborút, majd pedig a koreai és vietnámi háborút követő időszakra tehető, amely mintegy humanitárius válasz jelent meg az árván maradt gyermekek megsegítésére. Elsősorban amerikai, de mellettük ausztrál, kanadai², valamint európai családok is fogadtak gyermekeket örökbe leginkább a szükséghelyzetben lévő Németországból vagy Olaszországból, kisebb számban pedig Kínából és Japánból.³

René Hoksbergen, Jan Ter Laak és Catharina Rijk tanulmánya⁴ szerint Európában az örökbefogadók négy generációja nyomán alakult ki a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos mai felfogásunk. Az idő előrehaladtával a nemzetközi örökbefogadásról alkotott kép is változott. Az első időszakokban, 1950 és 1980 közötti korszakban a hagyományos-zárt, valamint az optimista-idealista örökbefogadás szakaszaiban még nem a gyermek érdeke, hanem az örökbefogadók elvárásai, a nem megfelelő felkészítés voltak a jellemzők. A gazdaságilag fejlett államokban egyre inkább nőtt az igény az örökbe fogadható gyermekek iránt. Ennek hátterében az abortusz legalizálása, a fogamzásgátlók egyre szélesebb körben való elterjedése, a nők nagyszámú munkavállalása, de a népesedési mutatók egyre hanyatló tendenciája is megnevezhető. Ekkor kezdett a belföldi örökbefogadások száma egyre inkább csökkenni.

Az örökbefogadás egyre szélesebb körű elterjedésével a gyermekekkel kapcsolatos társadalmi megítélés is kezdett változni, és egyre inkább kezdett előtérbe kerülni a gyermekek jogainak védelme. Ekkortól az örökbefogadásról, mint a szükségben lévő gyermekek megsegítéséről, valamint a mélyszegénység orvoslásáról kezdtek el gondolkodni. Innentől

² WELL, Richard: *International Adoption: The Quiet Migration*. International Migration Review, 1984/18. 276 – 293. oldal

³ SIMON Rita J. – ALSTEIN, Howard: *Adoption Across Borders: serving the children in transracial and intercountry adoption*. Oxford, Rowman & Littlefield, 2000. 1 – 20. oldal

⁴ HOKSBERGEN, René – LAKK, Jan Ter: *Changing attitudes of adoptive parents in Northern European countries*. In: David M. BRODZINSKY – Jesús PALACIOS (szerk.): *Psychological Issues in adoption research and practice*. Westport, Praeger, 2005. 27-46 oldal

kezdődött meg a nemzetközi örökbefogadás egyre nagyobb térnyerése, vagyis akár már a más nemzethez tartozó gyermeket is szívesen örökbe fogadták az arra alkalmas szülők.

A nemzetközi örökbefogadások száma ezt követően a koreai és vietnámi háború után ugrott említésre méltót, és elterjedt az a megítélés a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatosan, hogy a fejlett országok részéről a harmadik világ államai felé ez egy szolidáris gesztus.

Említésre méltó a '80-as évekre jellemző materialista-realista megközelítés, amikor már az örökbefogadás reálisabb oldalát kezdték el nyomon követni, konkrét tanulmányokat készítettek a gyermek az örökbefogadó családba való beilleszkedéséről, illetve a gyermekek intézményekben való elhelyezésével kapcsolatos ártalmas hatásaival összefüggésben. Azonban a nemzetközi örökbefogadás árnyoldalainak részletesebb megismerésével annak népszerűsége is valamelyest csökkent.

A világ egyre gyorsabb modernizálódása magával vonta a meddőség egyre nagyobb elterjedését is, így azok a párok, akiket ez a probléma érintett, az örökbefogadásban látták az egyetlen esélyt, hogy gyermekes családdá váljanak. A még napjainkban is népszerű optimista-keresleti örökbefogadás generációjának befolyásoló tényezője a gazdasági viszonyok nagymértékű változása, amikorra már általános elvárás lett, hogy legfontosabb a gyermek igénye.

1. Egyezmények és álláspontok a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatban

A XXI. század legfontosabb nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos eseményét 1960-ban egy svájci Leysin nevű városban szervezték meg, ahol a szeminárium megtartása során egyben lefektették a téma első alapelveit is. Ezek az úgynevezett *leysini alapelvek* szolgáltak a későbbi dokumentumok alapjainak is⁵:

1. Az első alapelv, hogy a gyermekről saját szülei gondoskodjanak.
2. Amennyiben az örökbefogadás a megoldás arra a problémára, hogy a gyermek számára állandó családi környezetet biztosítsanak, a gyermek biológiai szüleinek beleegyezésüket kell adniuk a bírósági eljárás lefolytatása előtt.
3. A nemzetközi örökbefogadást, mint megoldást csak abban az esetben lehet figyelembe venni, amennyiben a gyermek származási országában nem találunk örökbefogadó családot.

⁵ ALSTEIN, Howard – JAMES SIMON, Rita: *Intercountry Adoption – A Multinational Perspective*. Greenwood Publishing Group, New York, 1991. 72-73. oldal

4. Különböző államok közötti nemzetközi örökbefogadásra csak abban az esetben van lehetőség, ha az államok kormányai megállapodnak a közös szakmai és jogi elvekben, amelyek alapján lehetőségük van az örökbefogadás nyomon követésére és az eljárás lefolytatásának felügyeletére.
5. Az örökbe fogadható gyermekekről és az örökbe fogadó szülőkről készített minden értékelést az érintett országok megfelelően képzett szakembereinek kell elvégezni. Az örökbefogadás semmilyen jogtalan haszonszerzéssel nem járhat. A szakembereket megfelelő díjazásban kell részesíteni, de semmiféle anyagi ösztönzés nem juttatható a biológiai szülők, vagy a szakemberek részére.
6. A nemzetközi örökbefogadások végrehajtását intéző harmadik fél tevékenységének ellenőrzésére különféle speciális jogi intézkedést kell elrendelni.
7. A nemzetközi örökbefogadást a gyermek származási országában kell kezdeményezni, ahová az örökbe fogadó szülőknek a különféle meghallgatások végett el kell utazniuk. Mindkét érintett államnak az örökbefogadás elfogadásához szükséges törvények és jogok betartásával kell megállapodniuk.
8. A leendő örökbefogadókat saját hazájukban értékelik: amennyiben nem alkalmasak a belföldi örökbefogadásra, úgy minden bizonnyal a nemzetközi örökbefogadásra is alkalmatlanok.
9. A fogadó állam 6 hónapra szakembereket jelöl ki, hogy figyelemmel kísérjék az örökbe fogadott gyermek fejlődését az örökbefogadó családnál.
10. A nemzetközi örökbefogadás alkalmazási lehetőségének mindig a gyermek legjobb érdekét kell szem előtt tartania.

1971-ben a Milánóban szervezett világkonferencia során olyan témakörökkel foglalkoztak a szakemberek, mint az örökbefogadás, a családba fogadás, illetve a gyermekek intézményekben való elhelyezése. Innentől kezdve terjedt el egyre inkább a nemzetközi örökbefogadás lehetősége, amely egyben még sürgetőbbé tette a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos nemzetközi jogi normák, valamint elvek lefektetését.

Az egyik fontos egyezmény, amelyet meg kell említenünk az 1989. évi ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezmény⁶, amely szintén rendelkezik a nemzetközi örökbefogadás intézményéről, és kimondja, hogy *„a külföldre történő örökbefogadás a gyermek számára*

⁶ A Gyermek Jogairól szóló Egyezményt 1989-ben az ENSZ New Yorkban fogadta el, majd 1990-ben lépett hatályba, és pontosan kifejti a gyermekek jogait, a róluk való gondoskodás egyedüli jogi és más eszközeit, valamint figyelmet fordít a gyermekkor támogatására és védelmére is. Az Amerikai Egyesült Államok és Szomália kivételével az Egyezményt ratifikáló államokra nézve alapvető kötelezettségeket, illetve írásba foglalt alapelveket fogalmaz meg.

szükséges gondozás biztosítása másik eszközének tekinthető, ha a gyermek származási országában nem helyezhető el gondozó vagy örökbefogadó családban, vagy nem nevelhető megfelelően.”⁷ Ugyanakkor a részes államok számára kötelezettséget is előír, amely szerint „megteszik a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy külföldre történő örökbefogadás esetén a gyermek elhelyezése ne járjon jogtalan haszonszerzéssel az ebben részt vevő személyek számára.”⁸ Valamint arról is rendelkezik, hogy a részes államok „az említett célkitűzéseket esetenként két- és többoldali megegyezések és megállapodások megkötésével érik el, és ennek keretében minden lehető erőfeszítéssel gondoskodnak arról, hogy a gyermek külföldi elhelyezését erre illetékes hatóságok vagy szervek fogantassák.”⁹ Az ENSZ Gyermekjogi egyezménye bár tartalmaz szabályokat a nemzetközi örökbefogadásra vonatkozóan, de arra nem tér ki, hogy milyen esetekben alkalmazható.

A nemzetközi örökbefogadás esetében a gyermekek védelme az évek során egyre inkább előtérbe került, amelyet – valamint ezen kívül az ilyen esetekben történő országok közötti együttműködést – az 1993. évi Hágai Egyezmény¹⁰ fejt ki bővebben. Az egyezmény szintén hangsúlyozza, hogy a nemzetközi örökbefogadásra csak abban az esetben van lehetőség, amennyiben „a származási országban bizonyíthatóan minden lehetséges gondozási formát kimerítettek, és a nemzetközi örökbefogadás a gyermek érdekében áll.”¹¹

Elmondható, hogy mind az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény, mind pedig a Hágai Örökbefogadási Egyezmény a nemzetközi örökbefogadással szemben a belföldi örökbefogadási formát részesítik előnyben.

Az UNICEF álláspontja is eléggé szélsőséges a nemzetközi örökbefogadásról. Nem támogatják a határokon átnyúló örökbefogadás lehetőségét, és mindamellett, hogy a gyermek érdekét és szükségleteit veszik figyelembe, úgy gondolják, hogy minden gyermeknek joga van megismernie a vér szerinti szüleit, saját kulturális és családi hátterét, hagyományait. Ez a nemzetközi örökbefogadással, a gyökerektől való eltávolodással nehézkessé vagy éppen teljesen lehetetlenné válik.

⁷ 1989. évi ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezmény 21. cikk b) pontja

⁸ 1989. évi ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezmény 21. cikk d) pontja

⁹ 1989. évi ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezmény 21. cikk e) pontja

¹⁰ Az 1993. évi Hágai egyezményt, amely a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások esetén való védelméről, valamint az ilyen esetekben történő együttműködésről rendelkezik, Magyarország a 2005. évi LXXX. törvénnyel hirdette ki. Az Egyezmény 1993. május 23-án kelt Hágában, amely már mintegy 60 országban lépett hatályba. Ezzel egyszerűbbé tették az ügyintézkést, és igyekeznek elkerülni vele az újbóli örökbefogadás lehetőségét. Az Egyezmény egyrésztől lefekteti a nemzetközi örökbefogadás előfeltételeit, illetve meghatározza a Központi Hatóságok feladatait.

¹¹ MARSCHALKÓ Linda: *Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke*. In: Iustum Aequum Salutare, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, IX. évfolyam, 2013, 4. szám. 224. oldal

A belföldi gondozás és a nemzetközi örökbefogadás bármely formájának megválasztása esetében azonban a legfontosabb mégis az, amit az ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezmény 12. cikkében is olvashatunk, amely szerint *„részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthatja véleményét; a gyermek véleményét figyelemmel a korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.”*¹²

2. A szubszidiaritás fogalmának tisztázása a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatosan

A szubszidiaritás elvéről a XIX. századtól kezdve szokás beszélni, mégis napjainkban inkább a szolidaritás koráról kellene beszélnünk, mivel szinte mindenki ennek a megvalósítására törekszik. A szubszidiaritás a közjó megvalósításánál egy olyan irányító elvként jelenik meg, amely szabályozza az annak az eléréshez szükséges hatalmat. Ez napjainkban az Európai Unió működésének szempontjából alapvetőnek tekinthető. Az Európai Unióról szóló szerződés 5. cikke is kimondja, hogy a szubszidiaritás elvének megfelelően azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörbe, az Unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok sem központi, sem regionális, vagy helyi szinten nem tudják kielégítően megvalósítani, így azok a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt uniós szinten jobban megvalósíthatóak.

A külföldi örökbefogadás egyik fő alapelve is a szubszidiaritás elve, amely szerint *„csak abban az esetben lehet helye a nemzetközi örökbefogadásnak, ha a származási országban semmilyen módon nem oldható meg a gyermek gondozása, vagyis sem a hazai örökbefogadással, sem a gondozás más (...) formájával.”*¹³

A nemzetközi örökbefogadással szemben mindenképpen előnyt élvez a belföldi adoptálás, amit a szubszidiaritás elvének hangsúlyozása méginkább megerősít. Mivel csakúgy, mint a hazai-, úgy a külföldi örökbefogadás esetében is az illetékes hatóságnak *„a gyermek legfőbb érdekében álló megoldást kell engedélyeznie.”*¹⁴ Az országok közötti örökbefogadás alapszabályait tartalmazó Hágai Egyezmény mellett minden államnak önállóan

¹² 1989. évi ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezmény 12. cikk

¹³ MARSCHALKÓ Linda: *Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke*. In: Iustum Aequum Salutare, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, IX. évfolyam, 2013, 4. szám. 225. oldal

¹⁴ MARSCHALKÓ Linda: *Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke*. In: Iustum Aequum Salutare, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, IX. évfolyam, 2013, 4. szám. 226. oldal

és saját hatáskörében kell arról gondoskodnia, hogy kialakítsa a hazai örökbefogadásra vonatkozó rendelkezéseket és szabályokat, a szükséges szakmai képzést, valamint hogy létrehozza a közigazgatási mechanizmusokat.¹⁵

Az ENSZ egyezménye a gyermekek gondozásában nem állított fel hierarchiát, de az UNICEF, mint az ENSZ szakosított szerve bizonyos elveket leszögezett. Ezek az elvek azokban az esetekben biztosítják a gyermek legfőbb érdekeinek érvényesülését, amelyek során a gyermek saját családjában való nevelése, és gondozása már nem megoldható. Ennek alapján az intézményi elhelyezést mindenekelőtt megelőzi a családi környezetben való elhelyezése a gyermeknek, a hosszú távú megoldás a rövid távúval szemben előbbre valóbb, valamint a nemzetközi örökbefogadásokat megelőzi a gyermek belföldi elhelyezése. Ezekből az elvekből is látható, hogy szigorú szabályozás, illetve részletes hierarchia felállításával nem lehetséges a gyermekek legjobb érdekeinek meghatározása. Az egységes szabályozás kialakítása sok gyermekvédő szakember, alapítvány, bizottság, és még különböző államok közötti vitaként nap, mint nap fennáll, amint azt majd látjuk az Európai Parlamentben is a megoldásra váró ügyek közé sorolható.

Csakúgy, mint ahogy a nemzeti gyermekvédelmi rendszer, valamint a gondozás egyéb formáinak megléte is a nemzetközi örökbefogadás szubszidiárius jellegének köszönhetően kerül előtérbe, úgy vezethető le szintén ebből az elvből az örökbe fogadható gyermek kulturális identitásának hangsúlyozása is. Olyan esetek is felmerülhetnek, amelyekben a nemzetközi örökbefogadást a gyermek legfőbb érdekére hivatkozva erőltetik, azonban az ilyen esetekben a kulturális identitás háttérbe kerül. Ez viszont ellentmond a Gyermekjogi Egyezmény 8. cikke kimondja, hogy a megoldás kiválasztásánál kellően figyelembe kell venni a gyermekek nevelésében megkívánt folytonosság szükségességét, valamint nemzetiségi, vallási, kulturális és nyelvi származását.

Mint ahogy az élet minden területe, úgy a nemzetközi örökbefogadás is megosztja a közvéleményt: az ellenzők véleménye szerint a kulturális identitást és a személyazonosságot hagyják figyelmen kívül a pártolók, és utasítják el a nemzetközi örökbefogadás lehetőségét, még akkor is, hogyha az a gyermek legfőbb érdekében állna. Pedig vannak olyan körülmények – mint például ha egy külföldön élő rokona kívánja örökbe fogadni a gyermeket –, amikor a legjobb megoldásnak éppen a nemzetközi örökbefogadás mutatkozik.

¹⁵ HODGKIN, Rachel – NEWELL, Peter: *Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child*. UNICEF Regional Office for Europe, Geneva, Svájc. 2007. 215-217. oldal

3. Etikus nemzetközi örökbefogadási rendszerek

Egy 2007-ben készített amerikai tanulmány a nemzetközi örökbefogadási rendszereket az Amerikai Egyesült Államok szemszögéből vizsgálja¹⁶. Érdekes nézőpontnak számít, hogy mindezt az etikai megközelítéséből teszi, vagyis hogy az egyes államok nemzetközi örökbefogadási rendszere etikusnak vagy éppen ellenkezőleg etikátlannak minősül-e. „*Etikus az a nemzetközi örökbefogadási rendszer, amely a gyermek legjobb érdekét szolgálja.*”¹⁷

A kínai örökbefogadási rendszer esetében egy jól átlátható, jól működő és megbízható szerkezettel találkozhatunk, amely a szabályozás megváltoztatásának köszönheti a javulását. Korábban a gyermekotthonok rendkívüli módon zsúfoltak voltak, a gyermekeket rossz körülmények között gondozták, azonban a nevelőszülőkhöz való kihelyezéssel és a gyermekek kisebb otthonokban való nevelésével kialakították a központosított gyermekvédelmi rendszert.

Bár a Szovjetunió felbomlása után Oroszországban a nemzetközi örökbefogadások száma jelentősen megnőtt, a 2012 decemberében¹⁸ jóváhagyott orosz gyermekek amerikai állampolgárok által való örökbefogadását tiltó törvény¹⁹ után ismét túlszűfoltta váltak az orosz árvaházak. Az orosz föderációban örökbefogadással csak akkreditált örökbefogadási irodák foglalkozhatnak, ezzel is visszaszorítva a korrupciót, illetve a gyermekkereskedelem és illegális örökbefogadás elterjedését.²⁰ Oroszország mindig is kedvelt célállomás volt az amerikai örökbe fogadni kívánók számára, annak ellenére, hogy itt a nemzetközi örökbefogadás költségei a kötelező kétszeri odautazás miatt magasabbak, illetve számos rejtett költség is felmerülhet az eljárás lefolytatása alatt. Az országban sok elhagyott gyermek számára tudják a nemzetközi örökbefogadás alkalmazásával biztosítani a családban való

¹⁶ MILLER WROBEL, Gretchen – NEIL, Elsbeth: *International Advances in Adoption Reserch for Practice*. John Wiley & Sons Ltd., West Sussex, 2009. & <http://internationaladoptionethics.com/id6.html> letöltés ideje: 2014. augusztus 25.

¹⁷ MARSCHALKÓ Linda: *Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke*. In: Iustum Aequum Salutare, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, IX. évfolyam, 2013, 4. szám. 233. oldal

¹⁸ Egy másik korlátozás 2013-ban látott napvilágot, amelyben az orosz gyermekjogi biztos megakadályozta a franciaországi azonos nemű párok általi örökbefogadást Oroszországban.

¹⁹ Az orosz 'Új Család' program vezetője, Alekszej Rudov lelkes ellenzője a nemzetközi örökbefogadásoknak, állítva, hogy mind az amerikai, norvég, de akár a holland állampolgárságú örökbe fogadók azért fogadnak komolyan betegségekkel küzdő gyermekeket örökbe, mert ilyen esetekben sokkal kevesebbet kell fizetniük a közvetítő ügynökségnek, és ezek a gyermekek nagy számban csak papíron küzdenek valamilyen fogyatékkal, vagy akár a betegségük gyógyítható is.

²⁰ KHABIBULLINA, Lili: *International adoption is Russia: „Market”, „Children for Organs”, and „Precious” or „Bad” Genes*. In: Diana MARRE – Laura BRIGGS: *International Adoption; Global Inequalities and the Circulation of Children*, New York University Press, New York & London, 2009. 174 – 189. oldal

nevelkedést, ezzel is kivédve a gyermekotthonokban uralkodó hálátlan körülményeket, valamint azt, hogy a gyermekek minél kisebb fizikai és mentális kárt szenvedjenek.

A „csecsemőgyár” nevet kivívó Guatemalában nincsen jól kiépített örökbefogadási rendszer, azonban előnyként tartható számon, hogy „*az elhagyott gyermekek nevelőszülőkhöz kerülnek, ami közvetlen és személyes gondoskodást, családi környezetet biztosít számukra.*”²¹ Sok esetben a szegényebb családoktól, vagy fiatal leányanyáktól veszik el a gyermekeket, és tévesztik meg az analfabéta anyákat, vagy fenyegetik, megvesztegetik őket, akár az erőszak alkalmazásával. Ebben az országban a csecsemőkereskedelem sem ismeretlen, sőt mondhatjuk, hogy egy virágzó üzletág.

India esetében a nemzetközi örökbefogadás etikus vagy etikátlan minőségének megítélése nehéz mind a szigorú szabályok – amelyek a gyermekek hosszú távú gondozását biztosítják –, mind pedig a hindu vallás széles körű elterjedésének köszönhetően. Az örökbefogadással kapcsolatos költségek különböznek attól függően, hogy a gyermek egészséges-e, vagy éppen valamilyen betegségben szenved. Az árvaházakban meglehetősen szegényes körülmények uralkodnak, és a nevelőszülőknél való elhelyezés sem jellemző, azonban elmondható, hogy az indiai rendszer középpontjában elsősorban a gyermek legjobb érdeke áll.

4. Külföldi adoptálás = gyermekkereskedelem?

A gyermekkereskedelem napjainkra egy nagyon virágzó üzletággá nőtte ki magát. E téren a harmadik, fejlődő világbeli gyermekek a legkiszolgáltatottabbak, akik általában szegény, bevándorló családoktól származó, erőszak vagy természeti csapások következtében magukra maradt gyermekek.

Már az 1990-es évek közepe óta az Európai Unió egész területét érintő problémává vált, azonban a gyermekkereskedő hálózatok felszámolása rendkívül nehéz. Miért nem sikerült mégis teljes mértékben megszüntetni a gyermekkereskedelmet a szoros együttműködések, felhívások, ajánlások ellenére sem? A válasz rendkívüli módon egyszerű: a profit végett. Mivel a gyermekkereskedelem támogatottsága évről évre növekszik, és olyan üzleteket tartalmaz a támogatási háló, amely önmagát tartja fent, nehéz felkutatni annak legbelsőbb körét. Mindemellett meg kell említenünk olyan gyakorlatokat is, amelyek nemcsak hogy tolerálják, hanem még elő is segítik a gyermekkereskedelem szélesebb körű elterjedését,

²¹ MARSCHALKÓ Linda: *Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke*. In: Iustum Aequum Salutare, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, IX. évfolyam, 2013, 4. szám. 236. oldal

mint például a rendőri korrupció, társadalmi diszkrimináció, kiskorúak elfogadása a szexiparban.

Ahhoz, hogy megakadályozzák a nemzetközi örökbefogadásokkal kapcsolatos visszaéléseket alapvetően fontos a megfelelő jogrendszer megléte, és maga a jogi szabályozás. Azokban az országokban, ahol nincs meg a jól működő törvényhozási és közigazgatási rendszer, valamint nincs kiépítve a gyermek- és családvédelmi rendszer, ott a nemzetközi örökbefogadás visszaélési kockázata nagyobb rizikófaktort jelent.

*„Megfelelő gyermekvédelmi politika kialakítása, és hatékony gyermekvédelmi rendszer kiépítése nélkül ugyancsak veszélynek van kitéve a gyermek a nemzetközi örökbefogadás során.”*²² Az internet rohamos elterjedésének köszönhetően a gyermekkereskedelem, amely napjainkban már a szervezett bűnözés számára sem ismeretlen, szomorú példája annak, hogy sokan mire képesek annak érdekében, hogy szülővé váljanak.

Emlékezzünk vissza a néhány évvel ezelőtt Romániában történt esetre²³. A világos bőrű „görög” kislány szüleit egész Európa kereste. Legvalószínűbbnek az tűnt, hogy a kislány is az egyike azoknak a szülőknek, akik nem tudtak vagy nem akartak gondoskodni gyermekükről. Tipikusan azonban inkább olyan esetről hallhatunk, amikor tehetős amerikai vagy nyugat-európai párokhoz kerülnek nehéz sorsú, szegény körülmények között elő, legfőképp afroamerikai, ázsiai vagy roma származású gyermekek.

A sok esetben szüleiktől erőszakkal vagy nemzetközi gyermekkereskedelem közreműködésével elszakított gyermekeket adósság fejében, pénzért adják el. Nem meglepő az a példa sem, hogy ezek a gyermekek az örökbe fogadó szülőkhöz nem, mint a család új tagjai kerülnek, hanem mint „háztartási szolgák”, alacsonyabb rendű családtagok.

Statisztikák szerint a gyermekkereskedelem évente közel 35 millió gyermeket is érinthet, a 3 éven aluli gyermekek esetében ez akár 20%-ot is elérheti. A világháló gyors fejlődése is még inkább megkönnyíti a „kereslet” és „kínálat” egymásra találását, amellyel a visszaélések száma is egyre inkább nő.

Szintén veszély forrását jelentheti a szükséghelyzet, illetve háborús helyzet fennállása, amely után gyakran megnő a nemzetközi örökbefogadások száma. Ilyenkor a gazdaságilag fejlett államok próbálnak meg segíteni a szükséghelyzetben lévő országoknak.²⁴

²² MARSCHALKÓ Linda: *Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke*. In: Iustum Aequum Salutare, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, IX. évfolyam, 2013, 4. szám. 230. oldal

²³ <http://www.origo.hu/itthon/20131025-a-szoke-gyerek-aki-nem-illik-a-kepbe.html> letöltés ideje: 2014. október 30.

²⁴ Az ilyen módon elhagyott gyermek sorsának tisztázásához elengedhetetlenül fontos a család, esetleg a lehetséges túlélő hozzátartozók felkutatása. 1994-ben a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia szakemberei

Ha ebbe a helyzetbe kerül egy ország, általában az alapvető intézmények sem tudnak megfelelően működni, így sem a bírászkodás, sem a gyermekvédelem, sem pedig az anyakönyvvezetés nem képes a gyermekek legjobb érdekét garantálni.

A fejezetet zárva megállapíthatjuk, hogy napjainkban vannak olyan országok, ahol a mostoha körülmények miatt igenis a nemzetközi örökbefogadást kellene elsődlegesnek tekinteni – természetesen abban az esetben, ha a külföldi adoptálók körében erre igény mutatkozik. Továbbá figyelmet kellene fordítanunk az örökbefogadási rendszer etikus mivoltának kialakítására, mivel ezzel nemcsak az adoptálókat segíthetik, hanem a megfelelő utánkövetési rendszerrel, szabályozással a gyermekkereskedelem és az azt támogató hálózat „munkáját” is megakadályozhatják.

tanulmányt készítettek a Hágai Örökbefogadási Egyezmény menekült gyermekek védelmében való alkalmazásáról. Szintén 1994-ben a Ruandában történt népirtást követően az ENSZ Menekültügyi Főbizottsága, a Vöröskereszt, az UNICEF és a Vörösfélhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége közös nyilatkozatában megtiltotta a sürgősségi helyzetben lévő gyermekek örökbefogadását arra hivatkozva, hogy ezeknek a gyermekeknek a többsége nem árva. Ami szükséges az ilyen helyzetekben az a gyermekek megfelelő ideiglenes gondozása, amely azonban nem az örökbefogadás előkészítését szolgálja.

II. A NEMZETKÖZI ÖRÖKBEOFOGADÁSOK MAGYARORSZÁGI INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK BEMUTATÁSA

„Ha örökbe fogad valaki, a felnőtteknek gondoskodniuk kell arról, hogy minden úgy legyen elrendezve, ahogy Neked a legjobb.”

- Alexander Nurnberg, ENSZ Gyermekjogi Egyezmény „gyermeknyelvi” magyarázata

A nemzetközi örökbefogadással kapcsolatban joggal vethetjük fel a kérdést: mi okból lel egy örökbe adható gyermek egy idegen országban otthonra. A magyar jogszabályok kimondják, hogy csak azt a gyermeket adhatják külföldre örökbe, akit országon belüli befogadó családoknál nem tudnak elhelyezni. De vajon itthon kívánatos, vagy épp ellenkezőleg, kerülendő dolog a nemzetközi örökbefogadás? *„Egyszerű válasz (...) valószínűleg jobb helyen vannak a gyerekek egy családban, még ha idegen országban is, mint családi kapcsolattartás híján egy intézetben.”*²⁵

Az örökbefogadás egy folyamatnak tűnik, amely során mindenki jól jár, mivel az elhagyott gyermek családhoz, a gyermektelen család gyermekhez jut, a vér szerinti szülők azonban „felszabadulhatnak”. Ugyanakkor egy olyan folyamatról beszélünk, amelyben a „humanitárius máz” alatt akár a gyermek legalapvetőbb jogai komolyan is sérülhetnek.

A nemzetközi örökbefogadás magyarországi intézménye már régóta fennáll, amely gyakorlatának középpontjában a gyermek legjobb érdeke kell, hogy álljon.

1. A külföldi adoptálás megjelenése Magyarországon és eljárásjogi menetének opciói

Hazánkban az örökbefogadás nemzetközi gyakorlatával kapcsolatos kérdéseket kezdetben a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet, illetve a Magyarország és más külföldi államok között fennálló kétoldalú nemzetközi egyezmények szabályozták.

1991-ben csatlakoztunk az ENSZ Gyermekjogi Egyezményéhez, 2005-ben pedig a Hágai Egyezményhez, amely részletesebben szabályozza a nemzetközi örökbefogadás kérdését. A külföldre történő örökbefogadásról a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló Egyezményt a 2005. évi LXXX. törvény hirdette ki. Magyarországon jelenleg az Emberi

²⁵ NEMÉNYI Eszter: *Nemzetközi örökbefogadás*. In: Család, gyermek, ifjúság. Budapest, 2001. 2. szám. 39. oldal

Erőforrások Minisztériumának Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztályán belül működő Központi Hatóság²⁶ jár el a nemzetközi örökbefogadási ügyekben.

A magyar jogrendbe a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos előírásokat, rendelkezéseket a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény iktatta be. 1995-ben a házasságról, a családról és a gyámságról rendelkező 1952. évi IV. törvény módosítása értelmében „*a gyermek külföldre történő örökbefogadása (...) csak örökbe fogadhatóvá nyilvánított intézményi nevelt, valamint állami nevelt gyermek esetében engedélyezhető, feltéve, hogy a gyermek örökbefogadására belföldön nem került sor, mivel azt nem kezdeményezték, illetve örökbefogadása érdekében tett intézkedések nem vezettek eredményre.*”²⁷ Ennek értelmében a nemzetközi örökbefogás során eljáró gyámhivatalnak, valamint gyermekvédelmi szakszolgálatnak a gyermek magyarországi örökbefogadási esélyeit minden esetben vizsgálnia kell.

Statisztikai adatok azt mutatják, hogy a magyarországi örökbefogadások hozzávetőlegesen 10%-ában magyar állampolgárságú gyermeket fogadnak örökbe külföldi adoptálók. Napjainkban a Központi Hatóság nemzetközi örökbefogadásra csak olyan 8 évnél fiatalabb gyermeket tud ajánlani, aki vagy valamilyen betegségben szenved, vagy komoly magatartási problémái vannak, vagy pedig jelentős értelmi elmaradása van. Tehát Magyarország is törekszik arra, hogy az örökbefogadás a gyermek legjobb érdekét szolgálja, és ezzel egyidejűleg fontos szerepet tulajdonít a gyermek identitásához való jog védelmének is.

A Magyarországról megindított nemzetközi örökbefogadási eljárások esetében két, egymástól különböző megoldási lehetőséget kell megemlítenünk attól függően, hogy az adott országból indított kérelmezés a Hágai Egyezmény részes tagállamából vagy éppen nem részes államból indult-e meg.

Ha az örökbe fogadni kívánó személynek a szokásos tartózkodási helye olyan állam területén van, amely részese a Hágai Egyezménynek, akkor az örökbefogadási eljárást az ő lakóhelye szerint eljárni illetékes Központi Hatóságnál vagy az általa meghatározott szervezetenél kell kezdeményezni. A későbbiekben ez a szerv küldi meg a szükséges iratokat Magyarország Emberi Erőforrás Minisztériumának a Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztályán működő Központi Hatósághoz.

²⁶ A magyar Központi Hatóság nemzetközi örökbefogadásokkal 2005 óta foglalkozik, 2009 óta pedig minden évben meghatározzák a benyújtható kérelmek számát, mivel Magyarországon is nagyon sokan várnak az örökbefogadásra, így jelenleg külföldre történő adoptálásra 8 év alatti egészséges gyermeket nem adhatnak.

²⁷ 1952. évi IV. törvény 49.§ (3) bekezdése

Azonban ha az örökbe fogadók szokásos tartózkodási helye olyan ország területén található, amely a Hágai Egyezménynek nem részese, akkor vagy közvetlenül a magyar Központi Hatósághoz, vagy pedig a lakóhely szerinti konzuli hivatalon keresztül kell a kérelmet benyújtani.

Ebben az esetben – ha a nemzetközi szerződés másképpen nem rendelkezik róla – 6 hónapnál nem régebbi konzuli felülhitelesítéssel kell ellátni a benyújtott dokumentumokat. A magyar Központi Hatóság személyesen értesíti az ezekből az államokból érkező kérelmeket benyújtó ügyfeleket, hogy adataikat nyilvántartásba vették, valamint ha hiánypótlásra van szükség, akkor felkéri őket ezeknek a teljesítésére.

Ha két éven belül nem követi tényleges örökbefogadás a kérelem benyújtását, akkor azt „frissíteni” kell, bár olyan eset is előfordulhat, hogy a fogadó állam által kiállított előzetes elvi engedély hosszabb időszakra érvényes, mint két év, és ilyenkor egy új környezettanulmányra, valamint egy új jövedelemigazolás csatolására van szükség.

Az eljárásba a gyermek gondozási helye szerint illetékes Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat csak akkor kapcsolódik be, ha a Központi Hatóság nyilvántartásában már szerepel olyan örökbe fogadható gyermek, akinek csak családot kell keresni. Ebben az esetben a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és a Központi Hatóság munkatársai együttesen választják ki a gyermek számára legmegfelelőbb örökbe fogadni szándékozó személyt vagy családot. A származási ország szerint illetékes hatóság minden esetben fel kell, hogy tüntesse a gyermekről az általa készített jelentésben azokat a speciális szükségleteket, amelyek felmerülhetnek, valamint nagy figyelmet kell fordítani a gyermek kulturális-, etnikai- és vallási identitására is. Minden gyermekről pszichológiai, három évnél fiatalabb gyermekről pedig pedagógiai véleményt kell készíteni, orvosi jelentés csatolására pedig abban az esetben van szükség, ha a gyermeknek valamilyen egészségügyi problémája van. Mindegyik jelentésben pontosan fel van tüntetve a gyermek születési dátuma, a lényeges adatok, továbbá fényképet is tartalmaznak.

A Magyarországról örökbe fogadni kívánó szülők vagy családok, akiknek az érdekében az Emberi Erőforrás Minisztériumának Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztályán működő Központi Hatóság vagy az általa meghatalmazott szervezet eljár, jelentést küld a gyermekről, amelyhez már előzetesen csatolták az elkészített szakvéleményt és fényképet.

A jelentés megküldésével egy időben pedig az örökbe fogadni szándékozók számára felajánlják a kiválasztott gyermekkel való megismerkedés lehetőségét²⁸, amelyre az általános közigazgatási határidőn, azaz 30 napon belül kötelesek válaszolni. Ha az örökbe fogadni kívánók élnek a találkozás lehetőségével, akkor nekik a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat örökbefogadási referenseivel kell egyeztetniük az időpontot illetően. Amennyiben viszont elutasítják ezt a lehetőséget, annak okát meg kell indokolniuk.

A gyermekkel való „összeszokási” idő letelte után a Gyermekvédelmi Szakszolgálat munkatársai javasolják a gyámhivatalnak a leendő örökbefogadó szülőknél való elhelyezését a gyermeknek. A gyámhivatal a gondozásba helyezést minden esetben határozattal rendeli el, amelynek egy hónap a minimum időtartama. Ez alatt az egy hónap alatt, az örökbe fogadni kívánó szülők együtt tartózkodnak a gyermekkel a Magyarországon az Ő általuk bérelt lakásban vagy házban, ahol a szakszolgálat munkatársai rendszeresen meglátogatják őket. A gondozási idő alatt fokozott figyelmet tanúsítanak a gyermek-szülő kapcsolatra, és amennyiben szükséges, segítséget is nyújthatnak. Ezt követően a gyermek törvényes képviselője és a leendő örökbefogadó szülők közös kérelme alapján a gyámhivatal fogja engedélyezni az örökbefogadást.

A Magyarországról történő nemzetközi örökbefogadás engedélyezését követő két hónappal és egy évvel jelentést küldenek az örökbefogadók szokásos tartózkodási helye szerint illetékes hatóságok a magyar Központi Hatóságnak. A gyermek beilleszkedésének utólagos vizsgálatára a Hága Egyezmény értelmében van szükség, abból kifolyólag, hogy korábban többször előfordult, hogy külföldön az örökbefogadási eljárást nem folytatták le, így az örökbe fogadott gyermek visszakerült a magyar rendszerbe.

A Hágai Egyezmény számos kikötést tartalmaz az örökbefogadással kapcsolatban, amelyek mind a gyermek legjobb érdekét szolgálják, így akadályozva meg, hogy azok teljesülése nélkül az eljárás ne legyen elindítható.

2. Központi Hatóságok és meghatalmazott testületek feladatai

A Hágai Egyezmény részes államaiban a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos feladatokat a kötelezően felállított Központi Hatóságok látják el. Ezek a feladatok rendkívül szerteágazóak, több gyakorlati és segítő tevékenységet is felölve, mint például a tájékoztatást és információszolgáltatást, segítségnyújtó és tanácsadói szolgáltatások nyújtását, vagy akár a

²⁸ A Hágai Egyezmény nem részes államai esetében az örökbe fogadni szándékozókat a magyar Központi Hatóság közvetlenül értesíti.

szükséges eljárások megkönnyítését, a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos ismeretségről való általános jellegű értékelő jelentések nyújtását.

A különböző országokban működő Központi Hatóságoknak²⁹ együttműködve kell elősegíteniük a gyermekek védelmének és az Egyezmény célkitűzéseinek megvalósulását. A minimum-követelmények érvényesüléséről való kölcsönös tájékoztatás elengedhetetlenül fontos, ugyanúgy ahogy a testületek azon törekvései, amelyek azt a célt szolgálják, hogy az alkalmazást gátló akadályokat megszüntessék.

A Központi Hatóságok meghatalmazásában működő testületek csak az illetékes hatóság szerint megszabott feltételek mellett, nem jövedelemszerző tevékenységet végezhetnek. Az Egyezmény rendelkezik a vezetők és alkalmazottak személyéről is, és kimondja, hogy a nemzetközi örökbefogadás területén csakis olyan egyének dolgozhatnak, akiknek megvannak a szükséges erkölcsi normáik, tapasztalataik és képzettségük.

Bármely részes állam meghatalmazott testülete csak abban az esetben járhat el másik szerződő államban, amennyiben a tevékenység végzésére mindkét állam illetékes hatóságai felhatalmazták. A Hágai Egyezményt aláíró államoknak a Hágai Nemzetközi Magánjogi Értekezlet Állandó Irodáját értesíteniük kell a működtetett Központi Hatóság hivatalos megnevezéséről, funkciói terjedelméről, a meghatalmazott testületek nevéről és címéről, hogy ezáltal nyomon tudják követni a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos feladatokat ellátó szervezetek működését.

A magyar Központi Hatóság 2008 és 2011 között korlátozta az elfogadható kérelmek számát, mivel a keresetek mennyisége kezelhetetlenül sok volt. A hatóság körül-belül kétévnnyi tevékenysége után már tisztában voltak azzal, hogy a nemzetközi örökbefogadási rendszerbe mennyi örökbe fogadható gyermek került évente. Ebben az időszakban korlátozták a nyolc év alatti gyermekekre irányuló nemzetközi adoptálási kérelmeket, és a nyolc év feletti gyermekek esetében is csak 15 – 15 keresetet fogadtak el egy – egy szervezettől. A külföldre örökbe adható gyermekek többnyire idősebben, vagy olyan kisebb gyermekek, akik valamilyen komoly egészségügyi problémában szenvednek.

2012-re már kialakult egyfajta egyensúly az örökbe fogadható gyermekek és a kérelmezők között, és ezt követően már az öt és hét év közötti egészséges gyermekekre

²⁹ Az európai országokban működő Központi Hatóságok és az általuk meghatalmazott testületek működési rendjei eltérnek egymástól. Németországban minden tartománynak külön hatósága van, de fővárosi szinten is működik egy, amely mintegy összefogva funkcionál. Hollandiában és Franciaországban már más a helyzet, mivel ott a minisztérium keretein belül működnek Központi Hatóságok, míg az előbbi esetén az igazságügy minisztérium, addig az utóbbinál a külügyminisztérium keretein belül. Olaszország és Norvégia esetében azonban a Központi Hatóságok nem a minisztérium szervezetében találhatóak, hanem attól függetlenül működnek.

vonatkozó kérelmeket is elfogadták – igaz csak korlátozott számban. 2013-ban sem lettek korlátozva a beadható kérelmek. (1. számú melléklet)

3. Követelmények és rendelkezések a Magyarországról történő nemzetközi örökbefogadással kapcsolatban

A Magyarországról örökbe fogadni kívánó külföldi személy iratanyagát az őt képviselő szervezet nyújtja be, és gondoskodik a hivatalos fordításról, hitelesítésről. A következő dokumentumokat kell mellékelni az örökbe fogadni szándékozó személynek:

- 1) lakóhelyen készített helyszíni szemle,
- 2) jövedelemigazolás,
- 3) alkalmasságot igazoló szakvélemény,
- 4) külföldi állam előzetes elvi engedélye,
- 5) külföldi állampolgárságot igazoló okirat,
- 6) nyilatkozat az örökbefogadási szándék indokairól és az örökbefogadandó gyermekre vonatkozó elképzelésről,
- 7) közvetítő szervezet jogosultságát igazoló okirat, ha a jelentkezés közvetítő szervezet útján történik,
- 8) néhány fotó az örökbe fogadni szándékozó szülőkről, családtagjaikról, lakókörnyezetükről, és minden olyasmiről, ami az örökbefogadás szempontjából fontos lehet.³⁰

A Hágai Egyezmény részes államainak illetékes hatóságai kötelesek a birtokukban lévő, a gyermek származására és vér szerinti szülők kilétére, illetve az egészségügyi körülményeikre vonatkozó információkat megőrizniük, valamint biztosítaniuk az ezekhez való hozzáférést a gyermek vagy képviselője részére, amennyiben azt a szerződő állam jogszabályai lehetővé teszik.

Amennyiben az illetékes hatóság úgy találja, hogy az Egyezményt bármely pontjában megsértették, vagy fennáll az a veszély, hogy nem fogják azt betartani, úgy haladéktalanul köteles értesíteni a Központi Hatóságot, aki gondoskodik a szükséges intézkedések megtételéről. A nemzetközi örökbefogadási eljárások során az illetékes hatóságok minden esetben kötelesek késedelem nélkül eljárni.

³⁰ Szociális és Munkaügyi Minisztérium: A nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos eljárások, <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16497&articleID=32979&ctag=articlelist&iid=1> letöltés ideje: 2014. augusztus 26.

Az eddigi tapasztalatok szerint Magyarországról elsősorban olasz, francia, svájci, holland és norvég házaspárok folytattak le örökbefogadási eljárást, akik közül a norvég és holland örökbefogadók fiatalabb, de valamilyen fizikai és/vagy mentális problémákkal küzdő gyermeket fogadtak örökbe.

A fejezet lezárásaként megállapítható, hogy az országokban működő Központi Hatóságok mindent megtesznek annak érdekében, hogy az örökbefogadási eljárások a lehetőleg zökkenőmentesen menjen végbe és azok valóban a gyermek legfőbb érdekét vegyék figyelembe. Fontos figyelmet fordítanak az utánkövető szervezetek munkájára, amelyet az új Ptk. 2014. márciusi módosítását követően a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, illetve az utánkövetés tevékenységének végzésére működési engedéllyel rendelkező közhasznú szervezetek végeznek. Ennek elsődleges célja, hogy az örökbefogadást követően nyomon tudják követni a gyermek helyzetét, életkörülményeinek alakulását, a családba, új környezetbe történő beilleszkedését, valamint hogy a gyermekkereskedelem bármilyen formájú megnyilvánulását ki tudják szűrni, meg tudják előzni annak bekövetkezését. Az utánkövetésre az örökbefogadást engedélyező határozat jogerőre emelkedésétől számított legfeljebb öt évig végezhetik az illetékes hatóságok. Ez az intézmény lehetőséget teremt az örökbefogadásból származó esetleges sajátos problémák, nehézségek kezelésére, és segíthet az örökbefogadás felbontásának megelőzésében is.

III. EURÓPÁN INNEN ÉS TÚL

„Éjszakánként azon gondolkozom – milyen csodálatos dolog az örökbefogadás.

Az ember elutazik valahová, és családra lel ...”

- Ismeretlen szerző

Az örökbefogadás országoként és kontinensenként is eltér. Különféle vélemények alakultak ki arról, hogy az Ázsiából és Afrikából örökbefogadott gyermekeknek nem jelent-e nagy traumát, hogy egy „új” világban kell élniük, ahonnan másságuk miatt kiríhatnak. A beilleszkedés soha nem problémamentes, de ma már könnyebben fogadjuk el a ránk éppen nem hasonlító emberek látványát.

A fejlett nyugati országok tehetősebb családjainak körében a nemzetközi örökbefogadás nem számít újdonságnak. Általános tendenciaként elmondható, hogy a legtöbb örökbefogadásra váró gyermek a fejlődő országokból, leggyakrabban az afrikai vagy a keleti régiókból kerülnek ki. A jövőben örökbe fogadni kívánó szülők számára azok az államok a legpotenciálisabbak, amelyekben a 'bürokratikus' rendszer nem állít fel nehezen teljesíthető elvárási rendszert, valamint hogy maga az örökbefogadási eljárás is rövid idő alatt zajlik le.

Hazánkban sokszor a szülők azért nem fogadnak örökbe sérült vagy más bőrszínű, esetleg távol-keleti kisgyermeket, mert félnek a társadalmi megítéléstől, hiszen ebben az esetben ők is kénytelen felvállalni a gyermek „másságával” járó esetleges kitaszítottságot.

Külföldön az örökbefogadás mára megszokott és elfogadott dologgá vált.³¹ Azok a szülők, akiknek természetes úton nem lehet saját gyermekük – és így kénytelenek az örökbefogadás alternatíváját is figyelembe venni – mindent megtesznek annak érdekében, hogy valamilyen úton, de gyermekes családdá váljanak.

A Magyarországról történő nemzetközi örökbefogadás menetének, követelményeinek és feltételeinek részletes megvizsgálása után néhány ország példáján keresztül közelebbről is bemutatom az egyes örökbefogadási eljárásokat, a különféle lehetőségeket. Gyakorlati példákon keresztül elemzem többek között az Amerikai Egyesült Államok, Kína, Közel-Kelet, valamint Afrika egyes térségeiből való örökbefogadási lehetőségeket.

³¹ A külföldi, gyermekekre vágyó szülők hazánkban jó eséllyel próbálkozhatnak egyrészt azért, mert a magyar örökbe fogadni vágyó szülők meglehetősen válogatósak, és sokszor már konkrét elképzelésekkel érkeznek a segítő szervezetekhez, másrészt pedig a külföldi ügynökségek a Magyarországról történő örökbefogadást elsősorban ingyenessége miatt ajánlják.

1. Gyermekek rendelkezésre? Miért lett egyre divatosabb az örökbefogadás az Amerikai Egyesült Államokban?

„A nemzetközi örökbefogadásra létező és igen erős piaci kereslet van, ám a jogszabályok sokszor hiányoznak, és így sajnos létező jelenség a tiltott örökbefogadás.”

- Gyurkó Szilvia, UNICEF Magyarország

Egy korábbi UNICEF-jelentés szerint a nemzetközi örökbefogadás elsődleges célországa az Amerikai Egyesült Államok. Az összes külföldre örökbe adott gyermek körülbelül fele érkezik ide. Az amerikai örökbe fogadni kívánó családok elsősorban Oroszországban keresnek örökbe fogadható gyermekeket, kevesebben Koreában és Kínában.

Amikor egy párban felmerül az a gondolat, hogy örökbe kívánnak fogadni, rögtön olyan kérdésekkel, információkkal, és döntési lehetőségekkel találják szemben magukat, amelyek könnyen elbizonytalaníthatják őket. Az első legfontosabb kérdés, amelyben dönteniük kell, hogy a hazai adoptálást vagy a nemzetközi örökbefogadást választják. Természetesen sok különféle tényezőt kell figyelembe venniük: költségek, várakozási idő, orvosi és szociális kitételek.

Bár az Egyesült Államokban az országon belül történő, illetve a nemzetközi örökbefogadások sok hasonlóságot mutatnak, mégis mindkettőnek megvannak a sajátos lépései.

Az amerikai örökbefogadási szabályok kimondják, hogy amennyiben az amerikai örökbe fogadni kívánó állampolgár külföldön él – és az örökbefogadást követően is külföldön kíván tartózkodni –, illetve a gyermeket ugyanabból az országból kívánja örökbe fogadni, akkor az eljárás során az adott állam törvényeit kell követnie. Abban az esetben, ha a gyermeket már sikeresen örökbe fogadta, és szeretné, hogy Ő is amerikai állampolgárrá váljon, akkor egy úgynevezett B-2 turista vízumot kell kiállítatnia a gyermek részére. Ennek során igazolnia kell, hogy a gyermeket már minimum két éve örökbe fogadta, vagy be kell mutatniuk az előzetesen elfogadott I-600 formanyomtatványt³² (2. számú melléklet). Azok a szülők, akik már két éve örökbe fogadták a gyermeket – és így az Ő felügyeleti joguk alatt áll, de továbbra is külföldön tartózkodik – ezzel az eljárással el tudják kerülni az I-130 (3. számú

³² Ezt a nyomtatványt azoknak az árváknak a részére állítják ki, akiknek a szokásos tartózkodási helye a Hágai Egyezmény nem valamely részes államának területén található, és akit egy amerikai állampolgár örökbe fogadott vagy a közeljövőben fogja örökbe fogadni. A kérelmet az az amerikai állampolgár nyújtja be, aki örökbe kívánja fogadni a gyermeket. <http://www.uscis.gov/i-600> letöltés ideje: 2014. július 22.

melléklet) és I-600-as nyomtatványok beszerzésével járó költségeket és papírmunkát. A honosítást pedig minden esetben a gyermek 18. életévét megelőzően kell befejezni.

A gyermek tényleges örökbefogadásaig tartó várakozási idő is számos különböző tényezőtől függhet a szakemberek munkájától kezdve az örökbe fogadó család rugalmasságán keresztül. A nemzetközi örökbefogadás esetében nem csak a család elképzelései, hanem az adott ország speciális szabályai is befolyásolhatják a gyermek tényleges örökbefogadásaig tartó időt.

Mégis az egyik legfontosabb tényezőként a családok rugalmasságát kell kiemelni. Minél nyitottabb egy család a gyermek hovatarozása felé, annál több lehetőség adódhat, és ezzel magát a várakozási időt is lerövidíthetik. Amíg az Amerikai Egyesült Államokbeli örökbefogadások száma az utóbbi években egyre inkább növekszik, addig a nemzetközi örökbefogadás mértéke jelentősen csökken. 2010-ben a nemzetközileg történő örökbefogadások száma elérte a 11 ezret, 2013-ban azonban a 7 ezret is alig haladta meg (4. számú melléklet).³³

Az örökbefogadással kapcsolatban egy nagyon kényes téma merült fel pár évvel ezelőtt, amelynek táptalajt Amerika adott. Ez pedig az örökbe fogadni kívánt gyermekek előzetes genetikai vizsgálata. Az örökbe fogadni kívánó párok így próbálják elkerülni, hogy esetleg később derüljön ki a gyermekről, hogy valamilyen örökletes betegségben szenved, amely egész életére meghatározhatja az egészségi állapotát, állandó gondozást kell hogy igényeljen, és ezzel jelentősen rontja az életminőségét. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban az Amerikai Humángenetikai Társaság is kifejtette álláspontját hangsúlyozva, hogy bár nem ellenzik a genetikai vizsgálatot, mégis az örökbefogadási eljárás során elsődlegesen a gyermek érdekeit kell figyelembe vennie az örökbe fogadó pároknak.³⁴ Mind a szakértőket, mind a bioetika képviselőit megosztja ez a kérdés, mivel több szempontot is figyelembe kell venni mielőtt állást foglalnának.

Az egyik bioetikus szerző szerint érdemes először megvizsgálni, hogy a vizsgálatok elterjedése óta nőtt-e az örökbefogadások száma, mivel nem tudhatjuk biztosan, hogy az örökbefogadó párok valójában milyen célból kéri ezt a megelőző genetikai vizsgálatot.

³³ A 2010-es évben a legtöbb amerikai örökbe fogadni kívánó család Kínából adoptált 3401 gyermeket, második helyen Etiópia állt 2513 örökbe fogadott gyermekkel, amíg a harmadik helyen az Oroszországból 1082 gyermeket fogadtak örökbe. Ezek a számok 2013-ra számot tevően csökkentek: Kína esetében 2306-ra, Etiópia részéről 993-ra, valamint az Oroszországból örökbe fogadott gyermekek száma 250-re radikalizálódott. http://www.americanadoptions.com/international/domestic_international?cId=100 letöltés ideje: 2014. július 25.

³⁴ Genetikai tesztet az örökbefogadó párok csak diagnosztikai célból kérelmezhetnek. A cél, hogy ne válogathassanak a gyermekek között azok fizikai vagy szellemi adottságaik alapján.

Hiszen ha ezzel nő az örökbefogadási hajlandóság, akkor annál több gyermeket fogadhatnak örökbe, és ezzel egyidejűleg a gyermek érdekei is mindinkább érvényesülhetnek.

Más szakértők véleménye szerint igenis figyelembe kell venni az örökbe fogadó párok elképzeléseit, mert így a gyermek könnyebben tudna beilleszkedni a családba, és a nevelés is sikeresebb lehetne. Vannak azonban olyanok is, akik ellenzik ezt a gyakorlatot, és azzal érvelnek, hogy a különféle vizsgálatokkal a gyermekeket „árucikkeké” alacsonyítják le, és így a párok a „piacon egészséges gyermeket tudnak maguknak vásárolni”. Ezek a genetikai tesztek akár diszkriminatívak is lehetnek, és hátrányosan érinthetik azokat a gyermekeket, akik nem teljesen egészségesek, vagy valamilyen genetikai eredetű értelmi vagy fizikai fogyatékossággal rendelkeznek.

Az örökbefogadó pároknak a nemzetközi örökbefogadás estében mindenképpen figyelembe kell venniük az adott ország sajátos jogrendszerét. Az örökbefogadások véglegesítését az amerikai bíróságok mondják ki, valamint az örökbefogadó családot a törvény, mint a gyermek családja ismeri el. Bár az örökbefogadási törvények államonként is változhatnak.

Ha az örökbe fogadni kívánó személy olyan országból szeretne örökbe fogadni, amely ország a Hágai Egyezmény nem részes állama, abban az esetben mindenképpen meg kell ismerni az adott ország törvényeit, rendelkezéseit az örökbefogadással kapcsolatban. Ezt az amerikai szabályozás úgy nevezett 'home study', helyi tanulmányként említi, amely elkészítéséhez az ottani hivatalok és szakemberek beleegyezését, elfogadását kell kérni. A jelentéseknek az amerikai formai és tartalmi követelményeknek kell, hogy megfeleljenek, továbbá mielőtt azok az USCIS-hoz benyújtásra kerülnének, azokat meg kell vizsgálni egy amerikai állami örökbefogadási ügynökség vagy egy akkreditált örökbefogadási intézmény által.

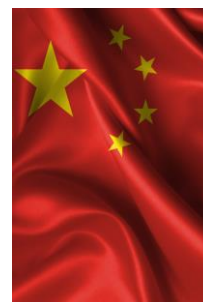
Továbbá, mivel az Egyesült Államokban nagy hagyománya van a katonai szolgálat teljesítésének, sokszor felmerül a lehetőség, hogy a külföldön – legtöbbször valamely Közel-Keleti országban – állomásozó hivatásos személyek az örökbefogadás intézményével élnek. Ilyen esetben, ha az Amerikai Egyesült Államok Hadseregének valamely hivatásos vagy polgári alkalmazottja tengeren túl élő gyermeket kíván örökbe fogadni, az Egyesült Államok kormányának azt, mint hazai örökbefogadásként, nem pedig, mint nemzetközi örökbefogadást kell elismernie. De az örökbefogadásnak minden esetben az amerikai szabályoknak és törvényeknek megfelelően kell, hogy történjen.³⁵

³⁵ http://adoption.state.gov/adoption_process/who_can_adopt/livingabroad.php letöltés ideje: 2014. augusztus 19.

2. Kelet-Ázsiai specialitások

„Ahol családok alakulnak, és az álmok valóra válnak...”

- CCAI, Adoption Services

A 'Time' magazin megállapítása alapján a fejlődő országokból egyre nehezebb örökbe fogadni. A harmadik világból való örökbefogadások csökkenésének hátterében egyértelműen az egyes államokból való nemzetközi örökbeadás tilalma áll, és ez még akkor is tiltják a külföldre történő örökbeadást, ha csak szörnyű körülmények között tudják a gyermekeket a helyi árvaházakban nevelni és eltartani. Bár Kína nem tartozik a nemzetközi örökbefogadást betiltó államok közé, mégis számos olyan kritériumot³⁶ állítanak a kérelmezők elé, amelyeknek nagyon nehéz megfelelniük. Egyik ilyen szigorú feltétel, amelyet csak 2011-ben módosítottak, hogy csak házaspárok, azaz egy férfi és egy nő fogadhatnak örökbe. Néhány évvel ezelőtt azonban lehetővé tették, hogy egyedülálló nők is örökbe fogadhassanak, de ők csak speciális igényű gyermeket adoptálhatnak.

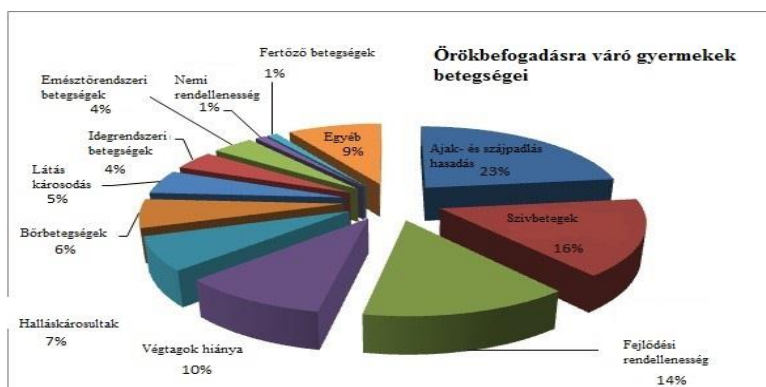
2005 óta 17 országból lehet kínai gyermeket örökbe fogadni, ide értve az Egyesült Államokat, Kanadát, Franciaországot, Hollandiát, Svédországot, Ausztráliát és Új-Zélandot, Szingapúrt, Izlandot, és még számos más országot.

Napjainkban Kína szinte több mint 100 ezer elhagyott gyermek él az állam által fenntartott, nyomor szélén, vagy kisebb, magánkézben lévő árvaházakban. A gyermekek több mint 95%-a valamilyen kisebb-nagyobb fizikai bántalmazásnak volt kitéve, és mivel ezek a gyermekek többségükben orvosi felügyeletre szorulnak, így őket „örökbefogadhatatlannak” nyilvánítják egy olyan kultúrában, amelyben az adoptálás hosszú időn keresztül egy elutasított gyakorlatnak minősült. Ezeknek a gyermekeknek a fejlett orvosi lehetőségeknek köszönhetően a fizikai adottságaik orvosolhatók, kérdés azonban mégis az, hogy mentálisan képesek-e beilleszkedni egy másik család, esetleg egy másik kultúra világába.

³⁶ A Kínából történő örökbefogadás akár 15-20 ezer dollárba is kerülhet, mindamellett, hogy maga az eljárás körül-belül 10-17 nap alatt zajlik le. Az örökbe fogadni kívánó házaspároknak, akik már legalább két éve házasok, (férfi-nő) 30 és 50 év közöttinek kell lenniük. További kritérium, amely számunkra meghökkentő lehet, hogy a Kínai Népköztársaságnak szigorú elképzelései vannak az örökbefogadó szülők külsődleges jellemzőire is. Például a BMI indexük nem lehet több negyvennél, továbbá egészségeseknek kell lenniük. Azok, akik fizikálisan vagy mentálisan sérültek, akik krónikus betegségben szenvednek, vagy hosszú távon valamilyen kezelésben részesülnek, hallás-, illetve látássérültek, akik AIDS-ben szenvednek, valamint akiknek 10 éven belül valamilyen fő szervük átültetésre került, kínai gyermeket nem fogadhatnak örökbe. További feltételként írják elő, hogy az egy főre eső jövedelemnek (az örökbefogadott gyermeket is beleértve) 10 ezer dollár fölött kell lennie, illetve a család minimum vagyona 80 ezer dollár kell, hogy legyen.

Bár napjainkban egy kínai gyermek örökbefogadása meglehetősen költséges, mégis sokan vannak azok, akik vállalják ezeket a kiadásokat, és hoznak egy olyan nagyon fontos döntést, amellyel megváltoztatják egy gyermek teljes életét, aki egyébként nem tapasztalhatta volna meg, hogy milyen egy szerető családban felnőni, nevelkedni.

Egy kínai örökbefogadási ügynökségnél havonta átlagosan 30 – 40 gyermek várakozik adoptáló szülőkre (5. számú melléklet). A gyermekek életkora a 8 hónaptól egészen a 13 éves korig terjed, akiknek a 60%-a fiú. Minden örökbefogadásra várakozó gyermeknek van egy aktája, amely olyan adatokat tartalmaz, mint például a gyermekről adott orvosi véleményt, fizikai alkalmassági vizsgálat eredményét (beleértve a vér- és vizeletvizsgálatot, illetve az AIDS és szifilisz tesztet), ugyanakkor magába foglal a gyermekről különféle háttér információkat, alapvető fejlődési adatokat, és fényképeket.

Forrás: <http://www.ccaifamily.org/waitingchild/default.aspx> letöltés ideje: 2014. augusztus 19.

2010 szeptemberében a legfőbb kínai örökbefogadási ügynökség létrehozott egy új programot kifejezetten a speciális igényű gyermekeket örökbe fogadni kívánó szülők részére. Ebben az esetben a Kínából örökbe fogadó szülők számára megengedett, hogy egyidejűleg két gyermeket adoptáljanak, akik valamilyen sajátos nevelést igényelnek. Továbbá ezzel egy időben – amint azt már említettük – lehetővé tették az egyedülálló nők számára is, hogy kínai gyermeket fogadhassanak örökbe, de csakis speciális nevelést igénylő gyermekek esetében.

Olyan gyermekekről van ebben az értelemben szó, akik már több mint 2 hónapja árvaházi nevelésben részesülnek, illetve akik általában már az idősebb korosztályhoz tartoznak, vagy valamilyen jelentősebb speciális igényeik, szükségleteik vannak.

Minden családnak, akik vállalkoznak arra, hogy részt vesznek ebben a speciális örökbefogadási programban, nagyon körültekintően át kell értékelniük, hogy képesek-e ezt a fajta „terhet” vállalni. Mind a szakemberek, mind pedig a szociális munkások nagyon segítőkészek ezekkel a családokkal, személyekkel.

3. Európa, az anyakontinens

„*In varietate concordia*”
- Európai Unió jelmondata

Mivel az Európai Unió sem egyetlen ország, ezért maga az örökbefogadási eljárás is tagállamonként változó lehet. Minden, az unióban élő személynek fontos tisztában lennie azzal, hogy az örökbefogadási szabályozás nem egységes, és mindegyik tagállam a saját nemzeti szabályait alkalmazza annak lefolytatása során.

Ha az unió egyik tagállamának állampolgára egy másik uniós ország területéről szeretne örökbe fogadni egy gyermeket, minden esetben előzetesen tájékozódnia kell az örökbefogadási eljárásokról és az azokra vonatkozó követelményekről. Mindig a kérdéses állam illetékes hatóságához fordulva tudhatunk meg információkat az örökbefogadás jogosultságáról.

Ugyanakkor léteznek olyan nemzetközi egyezmények is, amelyekben az örökbefogadással kapcsolatos elveket fektették le, és amelyeket az unió minden tagállamának tiszteletben kell tartania. Itt is nagy hangsúlyt helyezhetünk arra, hogy az örökbefogadás a gyermek érdekét kell, hogy szolgálja, valamint hogy azt az illetékes hatóság vagy bíróság engedélyezze, illetve amennyiben a gyermek vér szerinti szülei élnek, úgy ők szabad akaratukból az örökbefogadáshoz beleegyezésüket adják.

A jogokat és kötelezettségeket tekintve az unió legtöbb tagállamában az örökbe fogadott gyermek ha szeretné, felveheti az örökbe fogadó szülőknek mind a vezetéknévét, mind pedig az állampolgárságát, valamint igényt tarthat csak úgy, mint a szülők vér szerinti gyermekei az örökösödési jogokra is.

Mivel tehát nem alakult ki egységes szabályozás az Unión belül az örökbefogadási eljárásra, ezért ebben a pontban leginkább az Európai Parlament állásfoglalásairól, Bizottsági vitákról, uniós szintű stratégiák kidolgozásáról, egy – két felmerülő nemzetközi örökbefogadási esetről ejtünk szót.

2011-ben Strasbourgban az Európai Unióban történő örökbefogadással kapcsolatosan intéztek a Bizottsághoz szóbeli választ igénylő kérdést.³⁷ Olyan együttműködésre keresték a megoldást, amely elősegíti, hogy a tagállamok a minél nagyobb mértékben együtt tudjanak működni az örökbefogadás jogának biztosításában.

³⁷ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20110117+ITEM-018+DOC+XML+V0//HU> letöltés ideje: 2014.augusztus 26.

A vita alkalmával felszólalók mind egyetértettek abban, hogy minden esetben a gyermek érdekeit kell figyelembe venni. Az EU gyermekjogi stratégiája című 2006-os bizottsági közlemény kiadása óta élvez igen nagy prioritást a gyermekek jogainak védelme és azok előmozdítása.

Mivel maga az örökbefogadás nemzeti jogi szabályozás alá esik, és minden uniós tagállam részese a Hágai Egyezménynek, nincs szükség a nemzetközi örökbefogadásra vonatkozó uniós jogi szabályozásra, hanem a tagállamoknak kell együttműködniük, hogy a küldő és fogadó államok közötti jogi folyamatok megalapozottak és világosak legyenek.

Minden gyermeknek biztosítani kell az örökbefogadáshoz és családdhoz való jogot, és az emberek között népszerűsíteni kell a család központi szerepét. A gyermekeknek elsősorban nemzeti, de az Európai Unión belüli nemzetközi szinten is joguk van az örökbefogadáshoz. A Bizottság feladata, hogy figyelemmel kísérje az unión belül történő nemzetközi örökbefogadásokat, elősegítse a járulékos költségek csökkentését, hogy minél egyszerűbb eljárások kerüljenek bevezetésre, és természetesen magát az örökbefogadást körültekintően, az illetékes hazai hatóságok részletes felügyeletével kell véghez vinni.

Sok esetben a nemzetközi örökbefogadás az egyetlen esély arra, hogy a nevelőotthonokban nevelkedő gyermekek családban élhessék le az életüket.

A felszólalók között többen hoztak példát a hazájukban működő nemzeti, valamint a nemzetközi örökbefogadási folyamatokra. Ilyen volt többek között a román szabályozás, amely kimondja, hogy a szülői jogokat csak jogsértés esetén vonhatják meg, ezáltal Romániában több az örökbe fogadni szándékozó személy, mint amennyi örökbe fogadható gyermek van. 2001-ben Romániában moratóriumot hirdettek meg a nemzetközi örökbefogadásokkal kapcsolatban, miután a nemzetközi sajtó a világ harmadik legnagyobb gyermekexportőrének nevezte az országot Kína és Oroszország után. Ezt követően 2004-ben a csatlakozást megelőzően szigorú szabályokat vezettek be a gyermekvédelem területén, ezzel is még nehezebbé téve az örökbefogadást. A nemzetközi örökbefogadás több mint egy évtizede leállt az országban, azonban az állam arra törekszik, hogy újraindítsa azt, illetve a jelenleg hatályos jogi szabályozást is minél előbb módosítani szándékozik. 2012-ben már olyan szabályozást léptettek életbe, amely bár gyorsítja az örökbefogadási eljárást, mégis a nemzetközi örökbefogadást csak részlegesen oldja fel, és valójában csak a külföldön dolgozó vendégmunkásoknak, és a külföldön élő rokonságnak teszi lehetővé, hogy elhagyott gyermeket kivigyenek az országból.

Egy másik példaként említeném Írország esetét, ahol a nemzetközi örökbefogadási egyesület mottója is ez: 'Sokféle összetételű család van'. A szigetország múltjában sokszor

felmerült, hogy az anyáktól – főképp az egyedülálló anyáktól – elvették csecsemőjüket, és egy másik családnak adták örökbefogadásra a gyermeket. Ez a tényező nagyban befolyásolta az írek jelenlegi gondolkodásmódját az örökbefogadásról.

Az intézményekben nevelkedő gyermekek száma világszerte országonként változó. 2003-ban az Európai Bizottság által végrehajtott Daphne-program keretében 33 európai államot vizsgáltak, és megállapították, hogy több mint 23 ezer 3 évesnél fiatalabb gyermek részesül intézményi ellátásban. A legnagyobb arányban Belgiumban, valamint több közép- és kelet-európai országban (Csehország, Bulgária, Litvánia, Magyarország, Románia) volt megfigyelhető ez az arány.

Másrészről vannak olyan államok is – mint például Franciaország, Olaszország vagy Hollandia – ahol kevés gyermeket lehet mind hazai, mind pedig nemzetközi keretek között örökbe fogadni. A nyugat-európai országokban nagyobb hagyománya van a külföldről történő örökbefogadásnak, mint az országhatáron belülinek.³⁸

2013-ban Oroszországban a gyermekjogi biztos olyan korlátozást vezetett be, amely kimondja, hogy orosz gyermeket franciaországi azonos nemű párok nem fogadhatnak örökbe. A biztos arra az ENSZ gyermekjogi konvencióra is hivatkozott, amely kimondja, hogy a gyermeknek joga van apához és anyához egyaránt.

A 25.762/07. számú *Ariane Schwizegebel kontra Svájc* ügyben 1998-ban előterjesztett kérelem ítélete csak 2010-ben vált véglegessé.³⁹ Schwizegebelnek egyedülálló szülő révén is joga van a svájci jogszabályok értelmében örökbe fogadni, így először 2002-ben egy vietnámi gyermeket adoptált, majd ugyanebben az évben egy dél-amerikai gyermek befogadását is engedélyeztetni akarta, de a gyermekvédelmi hatóság elutasította ennek az engedélynek a megadását, a bíróság pedig ezt az elutasító határozatot hatályban tartotta.

2006 tavaszán újabb elutasító határozat érkezett a bíróságtól, amelyben bár nem kérdőjelezték meg a kérelmező gyermeknevelési képességét, sem pedig megfelelő anyagi forrásait, mégis fenntartással kezelték egy második gyermek örökbefogadását, hogy az az első gyermek helyzetére hátrányos hatással lehet, valamint a kérelmező és a gyermek közötti korkülönbséget⁴⁰ is meglehetősen nagynak tartották.

³⁸ RUZIK, Anna: *Adoptions in the European Union*. Centre for Social and Economic Research (CASE), Sienkiewiczza, Warsaw, Poland. 2008. 4-5. oldal

³⁹ Ebből is láthatjuk, hogy a nemzetközi örökbefogadás lefolytatása meglehetősen hosszú ideig is elhúzódhat, főként azokban az esetekben, amikor valamelyik fél a bírósághoz fordul jogorvoslat végett.

⁴⁰ Az Európai Tanács tagállamaiban működő jogrendszerek tekintetében nincs közös álláspont az örökbe fogadók korára, illetve az örökbe fogadó és az örökbe fogadott közötti korkülönbségre való tekintetben. Az egyedülálló személyek örökbefogadáshoz való joga sem, vagy legalábbis nem minden esetben biztosított az államokban, ezáltal a svájci hatóság ítélete jelentős döntési szabadsággal rendelkezett, amely sem a hazai

A hatóságok döntései ebben az ügyben mind az örökbefogadott, mind pedig az örökbe fogadandó gyermek érdekeit figyelembe vették, így Schwizegebel az eltérő bánásmódra hivatkozott kérelmét a bíróság elutasította többek között arra hivatkozva, hogy a korkülönbség feltételeit a körülményekre való tekintettel alkalmazták.

Egy másik eset, a 36515/97. számú *Philippe Fretté kontra Franciaország* ügyét is meg kell említenünk kapcsolódva az azonos nemű párok általi örökbefogadás ponthoz. Az egyedülálló homoszexuális Fretté francia állampolgárként kérelmezte egy koreai vagy vietnámi csecsemő örökbe fogadását. A párizsi önkormányzat szociális igazgatóság az anya állandó jelenlétének hiányára, illetve a gyermek örökbefogadásával együtt járó nehézségekre hivatkozva elutasította a kérelmet.

A szociális igazgatóság vezetője Fretté úr jogorvoslati kérelmének elutasító határozatában az 'életvezetésre' hivatkozott, amely akár káros hatással is lehet a gyermek nevelésére. Ugyanígy az Államtanácsához intézett fellebbezés válaszában is ezt a problémát, mint elvi kérdést vetik fel, hiszen az egyetlen ok, amely a hatóságot az örökbefogadási engedély megadásában korlátozta, az Fretté úr homoszexualitása volt, bár egyik demokratikus társadalomban sincs konszenzus az egyedülálló, homoszexuális személyek örökbefogadásból való kirekesztésének szükségességével kapcsolatban.

Az Európai Unió is egy olyan terület, amelyen belül az örökbefogadások során a gyermek kulturális identitás sérülhet. Azonban ahogy láthatjuk, hogy az elhagyott gyermekek kérdése egy megoldásra váró társadalmi probléma. Fontos lehet tehát, hogy vannak olyan esetek, amikor a kulturális identitás megőrzését háttérbe szorítva ténylegesen a gyermek érdekét, igényeit vegyük figyelembe.

4. Közel-Kelet, iszlám & örökbefogadás – összeegyeztethető?

„Nem talált-e téged árvának és adott menedéket (...)?
Az árvát ezért ne nyomorgasd (...)!”
- Korán 93: 6, 9

A Közel-Kelet a világ egyik olyan térsége, ahol maga az örökbefogadás meglehetősen körülményes.⁴¹ Sok muszlim országban nincs lehetőség az örökbefogadási eljárások lefolytatására abból kiindulva, hogy maga a jog

jogszabályokkal, sem pedig az Európa Tanács tagállamainak többsége által elfogadott megoldásokkal nem állnak szemben.

⁴¹ Az iszlám világban az örökbefogadást a 'kafāla' (etetni) szó jelenti, ami annyit tesz, hogy gondozni, nevelni.

nem szabályozza azt kellő mértékben, valamint az Közel-Keleti országok nem részesei a Hágai Egyezménynek sem. Ebből kifolyólag csak nagyon kevés örökbe fogadni kívánó család részére engedélyezik mind a belföldi, vagy pedig a nemzetközi örökbefogadást.

A csekély számú örökbefogadás egyik oka, hogy a Közel-Keleten a családokat a nagyfokú összetartás jellemzi, ezért az esetleg árván maradt gyermekek is könnyen és gyorsan be tudnak illeszkedni a közeli rokonok családjába. Nagyon ritkán fordul elő, hogy egy gyermek teljesen árván maradjon – ezért a teljesen magára hagyott gyermek fogalma az iszlám számára gyakorlatilag ismeretlen.

A muszlimok hite az iszlám szerint minden dolognak van értelme, és magát az isteni bölcsesség célját nem ismerhetjük. Maga Mohamed próféta is korán árvaságra jutott és ezért nagybátyja, Abu Tálib vette magához és nevelte fel. Innentől kezdve a Próféta maga is nagy figyelmet fordított az árván maradtakra és hirdette, hogy az, aki ilyen gyermeket vesz magához és nevel fel, a Paradicsomba kerül.⁴²

A Korán maga is konkrét szabályokat tartalmaz az örökbe fogadott gyermek és az őt örökbe fogadó család közötti viszonyra, például, hogy a gyermek vér szerinti szüleinek meg kell próbálniuk fenntartani a gyermekkel a kapcsolatot.

Az iszlámban három jelentős eltérés figyelhető meg az örökbefogadással kapcsolatban: az első az identitás megőrzése vagy éppen annak a megtagadása, a második fennálló örökség, harmadik különbségként pedig a házastársi viszonyok említhetők meg.

Az muszlim örökbe fogadott gyermek nem veszi fel az örökbe fogadó szülők nevét, hanem saját vér szerinti családjának nevét megtartja, ugyanígy az örökség sem automatikusan az örökbe fogadott gyermeké lesz.⁴³

Mivel a gyermek nem tekinthető az örökbe fogadó család vér szerinti tagjának, ezért a házasságkötés szabályai is különböznek ebben az esetben, így akár még az örökbe fogadott gyermek és a család valamely tagja között is lehetőség van rá.

Sok esetben az árvaházakban, nevelő intézményekben elhelyezett gyermekek nem fogadhatók örökbe, hiszen van, hogy maguk a szülők helyezik el az ilyen intézményekben a gyermeket ideiglenese pénzügyi vagy egyéb nehézségek miatt.

Sok iszlám államból örökbe fogadó szülő fontosnak tartja, hogy az örökbefogadás lefolytatása után is támogassa a nevelőintézeteket, árvaházakat. A támogató csoportok és szervezetek pedig számos hasznos információval szolgálhat az örökbefogadóknak az adott országgal kapcsolatban.

⁴² <http://islam.about.com/cs/parenting/a/adoption.htm> letöltés ideje: 2014. október 25.

⁴³ <http://www.al-islam.org/articles/adoption-islam-sayyid-muhammad-rizvi> letöltés ideje: 2014. október 25.

Az örökbefogadás a 'New Eleven'-ként is sokat emlegetett Pakisztánban⁴⁴ egy közösségi kérdés. A pakisztáni gyermekek jogait és érdekeit 1890 óta szabályozzák, ezért az onnan történő nemzetközi örökbefogadás egy meglehetősen hosszú, jogilag bonyolult folyamatnak minősül. A pakisztáni családi jog nagyrészt nem teszi lehetővé az örökbefogadást, valamint a törvény azt is megszabja – csak úgy, mint a többi iszlám államban –, hogy nem muszlim szülőket nem lehet muszlim gyermekek örökbefogadóinak kinevezni (6. számú melléklet).

A Pakisztánból örökbe fogadni kívánóknak azt tanácsolják, hogy nagyon körültekintően járjanak el az örökbefogadások során, hiszen sokszor előfordult már, hogy a leendő örökbefogadók áldozatul estek az ügynökségek gátlástalan haszonszerzésének.

Pakisztánban nincs hatályban olyan törvény, amely pontosan szabályozná a nemzetközi örökbefogadási eljárást, így nincs megjelölve az örökbe fogadóknak sem a kora, sem a származási országa, valamint a házasság követelményére sincs semmilyen előírás.

Az egyiptomi törvények azonban a nemzetközi örökbefogadást illetően nem egyértelműek, és a leendő örökbe fogadó szülők vallási hátteréhez mérten akár módosulhatnak is.

Egyiptomban⁴⁵ az örökbefogadás nem ugyanazt jelenti, mint a mi felfogásunkban lévő adoptálás, mivel itt az iszlám törvény a gyermek teljes körű örökbefogadását nem teszi lehetővé. Legtöbb esetben a nevelőszülő olyan gyermek támogatását vállalja részben vagy teljes egészében, aki az örökbefogadás után is gyermekotthonban nevelkedik. Némely esetben azonban az örökbefogadók szerződést kötnek az árvaházzal, hogy az örökbe fogadott gyermeket saját otthonukban nevelik (7. számú melléklet).⁴⁶

Az iszlám szabályok kiemeli, hogy az örökbe fogadó család nem olyan minőségű lesz, mint a biológiai család, nem lép annak a helyébe. Az adoptálók szerepe pontosan meghatározott, értékes és fontos, csak gondozzák az örökbe fogadottat, és „örködnek” a vagyona felett. Ebben a régióban különleges figyelmet szentelnek az örökbe fogadott gyermek kulturális identitásának, ezért is olyan alacsony a keresztény örökbefogadók általi adoptálások száma.

⁴⁴ <http://travel.state.gov/content/adoptionsabroad/en/country-information/learn-about-a-country/pakistan.html>
letöltés ideje: 2014. október 25.

⁴⁵ <http://travel.state.gov/content/adoptionsabroad/en/country-information/learn-about-a-country/egypt.html>
letöltés ideje: 2014. október 25.

⁴⁶ Ehhez a folyamathoz először a minisztériumhoz nyújtják be az örökbe fogadók a kérelmüket a gyermek otthoni nevelésére, majd ha azt a kérelmet jóváhagyták, akkor engedélyezi az árvaház a gyermek hazavitelét.

5. Afrikai gyermekek

*„Ahhoz, hogy a nemzetközi örökbefogadás Magyarországon
gyakorlattá váljon, sok pénz kell, és nyitott
társadalom.”*

- Radoszán Miklós,

Fővárosi Területi Gyermekvédő Szakszolgálat szaktanácsadója

A nemzetközi örökbefogadás egy hosszadalmas és bonyolult folyamat, amely leküzdhetetlennek tűnő gátak sorozatát állítja az örökbe fogadni kívánók elé, elsősorban a fejlődő országokban egyre inkább elterjedő gyermekkereskedelem visszaszorítása miatt. Magyarországról évente átlagosan 10 – 15 pár fogad örökbe külföldi gyermeket, sok esetben olyanok, akik hosszabb ideig az adott országban éltek.⁴⁷

Az Afrikából történő örökbefogadásnak leginkább az Amerikai Egyesült Államokban van elterjedt gyakorlat, Magyarországról inkább csak jelképes örökbefogadások⁴⁸ történnek. Az ilyen típusú örökbefogadásokkal a jó szándékú támogatók az árvákat és a legszegényebb közösségekből származó gyermekeket segíthetik, legyen szó akár egyetlen esetről, vagy hosszabb távú adományozásról.

Afrika az a terület, ahonnan az örökbefogadás egyszerűnek és elfogadottnak tűnik, de csak az örökbe fogadni kívánók vannak tisztában a lehetséges buktatókkal, nehézségekkel. Sokat hallani a színes bőrű gyermeket örökbefogadó hírességekről, de vajon miért olyan népszerű ez a térség az adoptálók körében? A válasz egyszerű: a faji előítéletek miatt ezek a gyermekek várnak a legtöbbet arra, hogy családjuk lehessen.

Az afrikai országokból való örökbefogadás sok esetben körülményes lehet: különféle költségek, környezettanulmányok beszerzése, szülőanya egy éven belüli felkeresése. A magyar örökbefogadó szülők számára elviekben adott a lehetőség, hogy valamely afrikai országból adoptáljanak, de ehhez szervezett segítségre nem számíthatnak.

⁴⁷ http://www.nlcfe.hu/csalad/20111118/gyerekek_es_gyokerek_orokbefogadas_kulfoldrol/ letöltés ideje: augusztus 26.

⁴⁸ A jelképes örökbefogadások elsődleges célja a humanitárius missziók lefolytatása a kontinensek közötti szociális különbségek leküzdésére. Az ilyen típusú adoptálásokat általában különféle alapítványok végzi, amelyek az oktatási, szociális és egészségügyi téren való tevékenységek előmozdítását segítik. Az egyesületek hosszú távú céljai közé tartozik, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek életkörülményeinek a javítása, a későbbi boldogulásukhoz szükséges alapvető lehetőségek előteremtése: egészségügyi ellátás, oktatás, jövedelemtermelő szakmai tevékenység és szakképzés biztosítása. A jelképes örökbefogadások alkalmával itthonról bárki, bármilyen nagyságrendű pénzüsszeggel támogathatja az afrikai árvákat.

Különböző vélemények alakultak ki a fejlődő országokból való örökbefogadásokkal kapcsolatban, hogy vajon az onnan örökbe fogadott gyermekeknek nem jelent-e traumát az új világba való beilleszkedés, ahonnan másságukkal kirínak. A beilleszkedés sem a gyermekek, sem az örökbe fogadó szülők számára nem problémamentes, még akkor sem, ha ez napjainkban már megszokottá vált. Az adoptáló családok sok esetben igyekeznek eltitkolni az örökbefogadás tényét, azonban egy sötét bőrű vagy kínai gyermek kilétét palástolni nem tudjuk.

Afrika legfejlettebb államában, a Dél-afrikai Köztársaságban⁴⁹ a népesség eloszlása mind területileg, mind pedig etnikailag eléggé egyenetlen, a lakosság főként a déli és keleti területekre összpontosul. Az apartheid ellenére azonban mára mondhatjuk, hogy a fekete és fehér népesség képes egymás mellett élni. A Dél-afrikai Köztársaság részes tagállama a Hágai Egyezménynek, így az onnan történő örökbefogadási eljárás valamelyest kedvezőbb követelményeket állít a leendő örökbe fogadók elé.

A Dél-afrikai jog két féle örökbefogadási lehetőséget ismer el: az első kategória a helyi gyermekek a Dél-Afrikában legalább 5 éve élő külföldiek általi örökbefogadását tartalmazza, amíg a másik típus a nemzetközi örökbefogadásokat foglalja magába, vagyis a külföldön élő örökbefogadók Dél-afrikai gyermekek adoptálását értjük alatta. Mindkét esetben az örökbefogadóknak figyelembe kell venniük az örökbefogadás időtartamának hosszúságát, mivel ez a folyamat akár két évig is eltarthat (8. számú melléklet).

Egy másik afrikai ország, Namíbia⁵⁰ azonban nem tartozik azok közé a Dél-afrikai országok közé, amelyek részes tagállamai Hágai Örökbefogadási Egyezmények. 2007-ben tette lehetővé a Namíbiai Legfelsőbb Bíróság az örökbefogadási eljárások lefolytatását, azonban külön törvény nem áll rendelkezésre, amely ténylegesen szabályozná azt. Jelenleg nagyon körülményes és nehéz, hogy olyan személyek fogadjanak örökbe, akik nem állampolgárai az országnak, illetve mivel az örökbe fogadni kívánó szülők listája hosszabb, mint az örökbe fogadható gyermekeké, ezért a külföldiek számára a folyamat még hosszadalmasabb, nehezkesebb.

Namíbiában⁵¹ a nemzetközi örökbefogadás legális, de rendkívül bürokratikus is egyben. A Belügyminisztérium hozzájárulása is szükséges a folyamat tényleges lefolytatásához, valamint figyelembe kell venniük a leendő örökbefogadóknak, hogy a

⁴⁹ <http://travel.state.gov/content/adoptionsabroad/en/country-information/learn-about-a-country/south-africa.html> letöltés ideje: 2014. október 25.

⁵⁰ <http://travel.state.gov/content/adoptionsabroad/en/country-information/learn-about-a-country/namibia.html> letöltés ideje: 2014. október 25.

⁵¹ <http://adoption.com/how-to-adopt-a-child-guide> letöltés ideje: október 25.

hatóságok az egyedi körülményeket, meghatározott lépések betartását mind szigorú felügyelet mellett nyomon követik.

A Namíbiából való örökbe fogadó szülőknek – házaspárokon kívül egyedülálló, özvegy vagy elvált személyek is örökbe fogadhatnak – legalább 25 évesnek kell lenniük, valamint életkori követelmény az is, hogy a leendő szülők és az örökbe fogadott gyermek között minimum 15 évnek kell lennie. Bár lakóhelyi követelményeket nem állítanak az örökbe fogadók elé, mégis az elmúlt években azokat az örökbefogadásokat sikerült teljes mértékben érvényesíteni, amelyek esetében egyik vagy mindkét szülő Namíbiai állampolgár volt, vagy akik hosszú ideje Namíbiában tartózkodtak, annak ellenére, hogy nem voltak állampolgárok, és a gyermek felett már legalább két éve felügyeleti jogot gyakoroltak. Az örökbe fogadható gyermek esetében minden alkalommal igazolni kell, hogy a vér szerinti szülők lemondását, vagy az örökbe fogadáshoz való hozzájárulásukat. A gyermekkel foglalkozó szociális munkásnak a nemzetközi örökbefogadás megelőzően a bíróság előtt be kell tudnia bizonyítani, hogy a gyermeket egyetlen vér szerinti családtagjánál, rokonánál sem lehet elhelyezni, valamint hogy gyermek hazai szülőknél való elhelyezésére nincs lehetőség. Az örökbe fogadható gyermek 18 év alatti kell, hogy legyen, illetve az Esélyegyenlőségi és Gyermekjóléti Minisztérium határozottan támogatja a testvérpárok egyidejű örökbe fogadását.

Minden nemzetközi örökbefogadást regisztrál a minisztérium, kezeli az örökbefogadási vizsgálatokat, szakembert jelöl ki az eljárás lefolytatására, teszi mindezt azért, hogy mind a leendő örökbe fogadó szülők, mind pedig az örökbe fogadható gyermek az adoptálás követelményeinek megfeleljenek (9. számú melléklet).

Az örökbefogadás költségeiről nem tudnak átlagos értékeket meghatározni, mivel eddig nem igazán volt precedens a Namíbiából történő nemzetközi örökbefogadásra. Az örökbefogadási eljárás hossza pedig mindig attól függ, hogy a gyermekkel és a leendő örökbe fogadó szülőkkel foglalkozó, a minisztérium által megbízott szociális munkás a szükséges vizsgálatokat milyen időtartamon belül folytatja le.^{52,53}

Sok statisztikai adat is igazolja, hogy Afrikai a gyermekkereskedelem szempontjából igen virágzó terület, mivel évente mintegy 20 ezer gyermeket adnak el gyermekkereskedőknek potom pénzért az éhező családok. Fokozott figyelmet kell fordítaniuk az illetékes hatóságoknak, hogy ezek a szegény körülmények között élő, sokszor elhagyott

⁵² http://adoption.com/wiki/Adopting_from_Namibia letöltés ideje: 2014. október 25.

⁵³ http://www.namibian.com.na/index.php?archive_id=58300&page_type=archive_story_detail&page=2788 letöltés ideje: 2014. október 25.

gyermekek ne essenek a gyermekkereskedők áldozataivá. Ez azért is különösen fontos, mivel sok afrikai ország joga nem rendelkezik az örökbefogadással kapcsolatos utánkövetés intézményéről, azt csak nagyon ritka esetben alkalmazzák, így nagyon lehetőség nyílik az örökbe fogadott gyermekek kiszolgáltatottságára, valamint mind a mai napig vannak olyan afrikai államok, ahol a gyermekkereskedelmet törvény nem tiltja.

ÖSSZEGZÉS

Az örökbefogadás igen érzékeny téma, mivel egyrészt a társadalom legfiatalabb tagjait érintheti, akiknek gondoskodásra és szeretetre van szükségük, másrészt pedig az egyik legősibb és legtermészetesebb emberi vágy teljesülhet vele, vagyis hogy a gyermekteleneknek gyermeke lehessen.

Az állami gondozott gyermekek sokszor olyan lelki sérüléseket szenvedhetnek el, amelyek személyiségükben mély nyomot hagyhatnak. Ezeknek a gyermekeknek – és velük együtt az Őket örökbefogadó szülőknek is – el kell fogadniuk az elutasítottság érzését, amely a későbbiekben magatartásukban is tükröződhet.

Az elhagyott gyermekek problémája egyre súlyosabbá válik Európában, valamint a tengerentúlon is. Mégis a nemzetközi örökbefogadás helyességének és szükségességének kérdésköre megosztja a közvéleményt.

Dolgozatomban megemlített feltevéseket, amelyek szerint az örökbefogadás esetében a gyermek legfőbb érdekét a középpontba állítva kell eljárni – még akkor is, ha a legjobb megoldásnak a nemzetközi örökbefogadás bizonyul –, illetve, hogy ugyanakkor a gyermekkereskedelemnek táptalajt biztosító külföldi adoptálást etikus rendszeren keresztül és körültekintően kell véghezvinni, igazoltnak tekintem. Megvizsgáltam továbbá négy földrész örökbefogadásának eljárási menetét, hogy milyen tényezőket kell figyelembe venniük, és mely feltételeknek kell megfelelniük az onnan adoptálóknak.

Arra a következtetésre jutottam, hogy a nemzetközi örökbefogadás adta veszélyekre a hatóságoknak és szakembereknek:

1. Bizonyos esetekben a szubszidiaritás elvét figyelmen kívül hagyva, és ténylegesen a gyermek legfőbb érdekét a középpontba helyezve a nemzetközi örökbefogadás lehetőségét kell választaniuk.
2. A gyermek legjobb érdekét szolgáló nemzetközi örökbefogadási rendszernek minden tekintetben etikusnak kell lennie.
3. Az örökbefogadási eljárásokat lefolytató szervezeteknek fokozott figyelmet kell fordítaniuk az 'utánkövetés' intézményére, amellyel elősegíthetik a gyermekkereskedelem későbbiekben való esetleges kialakulásának megelőzését.

HIVATKOZÁSJEGYZÉK

1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról

1989. évi ENSZ Gyermek jogairól szóló Egyezmény

2007. évi CLXVIII. törvény az Európai Unióról szóló Szerződés

ALSTEIN, Howard – JAMES SIMON, Rita: *Intercountry Adoption – A Multinational Perspective*. Greenwood Publishing Group, New York, 1991. 72-73. oldal

HODGKIN, Rachel – NEWELL, Peter: *Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child*. UNICEF Regional Office for Europe, Geneva, Svájc. 2007. 215-217. oldal

HOKSBERGEN, René – LAKK, Jan Ter: *Changing attitudes of adoptive parents in Northern European countries*. In: David M. BRODZINSKY – Jesús PALACIOS (szerk.): *Psychological Issues in adoption research and practice*. Westport, Praeger, 2005. 27-46 oldal

KHABIBULLINA, Lilia: *International adoption in Russia: „Market”, „Children for Organs”, and „Precious” or „Bad” Genes*. In: Diana MARRE – Laura BRIGGS: *International Adoption; Global Inequalities and the Circulation of Children*, New York University Press, New York & London, 2009. 174 – 189. oldal

MARSCHALKÓ Linda: *Nemzetközi örökbefogadás és a gyermek legjobb érdeke*. In: *Iustum Aequum Salutare*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest, IX. évfolyam, 2013, 4. szám 225. oldal

MILLER WROBEL, Gretchen – NEIL, Elsbeth: *International Advances in Adoption Research for Practice*. John Wiley & Sons Ltd., West Sussex, 2009. & <http://internationaladoptionethics.com/id6.html> letöltés ideje: 2014. augusztus 25.

NEMÉNYI Eszter: *Nemzetközi örökbefogadás.* In: Család, gyermek, ifjúság. Budapest, 2001. 2. szám. 39. oldal

RUZIK, Anna: *Adoptions in the European Union.* Centre for Social and Economic Research (CASE), Sienkiewicza, Warsaw, Poland. 2008. 4-5. oldal

SIMON Rita J. – ALSTEIN, Howard: *Adoption Across Borders:serving the children in transracial and intercountry adoption.* Oxford, Rowman & Littlefield, 2000. 1 – 20. oldal

WELL, Richard: *International Adoption: The Quiet Migration.* International Migration Review, 1984/18. 276 – 293. oldal

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

2012-ben Magyarországról külföldre adott gyermekek statisztikai adatai

Ország	Kettes testvérpár	Hármas testvérpár	Négyes testvérpár
Olaszország	21	4	
Spanyolország	3		
Norvégia	3		
Hollandia	2	1	1
Amerikai Egyesült Államok	2	1	1
Svédország	1		
Összesen	32	6	2

*Forrás: Szociális és Családügyi Államtitkárság, Szociális Lakossági és Tájékoztatási Osztálya
– 2013. március*

2. számú melléklet
I-600-as formanyomtatvány

OMB No. 1615-0028; Expires 03/31/15

Department of Homeland Security
U.S. Citizenship and Immigration Services

**Form I-600, Petition to Classify
Orphan as an Immediate Relative**

The petition was filed by: ☐ Married petitioner ☐ Unmarried petitioner The petition is approved for orphan: ☐ Adopted abroad ☐ Coming to U.S. for adoption. Pre adoption requirements have been met Remarks:	Fee Stamp File Number: DATE OF FAVORABLE DETERMINATION DD DISTRICT
--	--

Type or print legibly in black ink. Complete a separate petition for each child.
Petition is being made to classify the named orphan as an immediate relative.

BLOCK I - Information About Petitioner

1. My name is: (Last) (First) (Middle) _____ 2. Other names used (including maiden name if appropriate): _____ 3. I reside in the U.S. at: (C/O if appropriate) _____ (Number and Street) (Apt. No.) _____ (Town or City) (State) (Zip Code) 4. Address abroad (if any): _____ (Number and Street) (Apt. No.) _____ (Town or City) (State or Province) _____ (Country) 5. I was born on: (mm/dd/yyyy) _____ In: _____ (Town or City) (State or Province) _____ (Country)	6. My telephone number is: (include area code) _____ 7. I am a citizen of the United States through: ☐ Birth ☐ Parents ☐ Naturalization If acquired through naturalization, provide the following: a. Name under which you naturalized: _____ b. Naturalization certificate number: _____ c. Date of naturalization (mm/dd/yyyy): _____ d. Place of naturalization: _____ If acquired through parentage, have you obtained a certificate in your own name based on that acquisition? ☐ No ☐ Yes If not, submit evidence of citizenship. See Page 2 of the instructions. Have you or any person through whom you claimed citizenship ever lost U.S. citizenship? ☐ No ☐ Yes (If "Yes," attach detailed explanation)
--	--

Received	Trans. In	Ret'd Trans. Out	Completed

Form I-600 (Rev. 03/05/13) N

Forrás: <http://www.uscis.gov/sites/default/files/files/form/i-600.pdf> letöltés ideje: 2014. szeptember 29.

3. számú melléklet
I-130-as formanyomtatvány

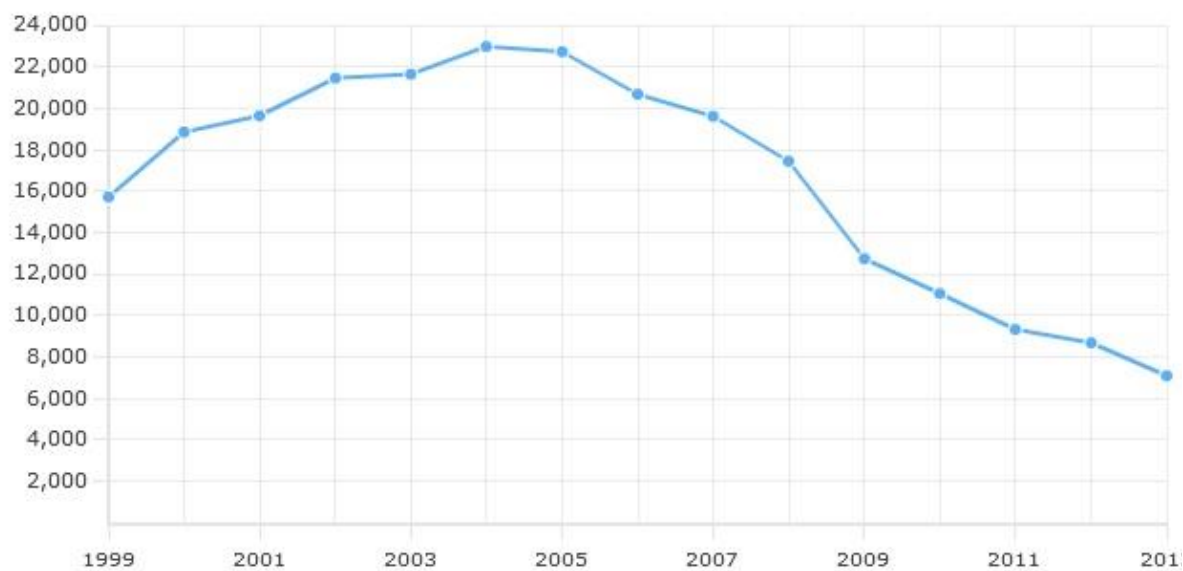
OMB No. 1615-0012; Expires 12/31/2015

I-130, Petition for Alien Relative

Form I-130 (12/18/12) Y

4. számú melléklet

Az Amerikai Egyesült Államokból történő nemzetközi örökbefogadások statisztikai adatai

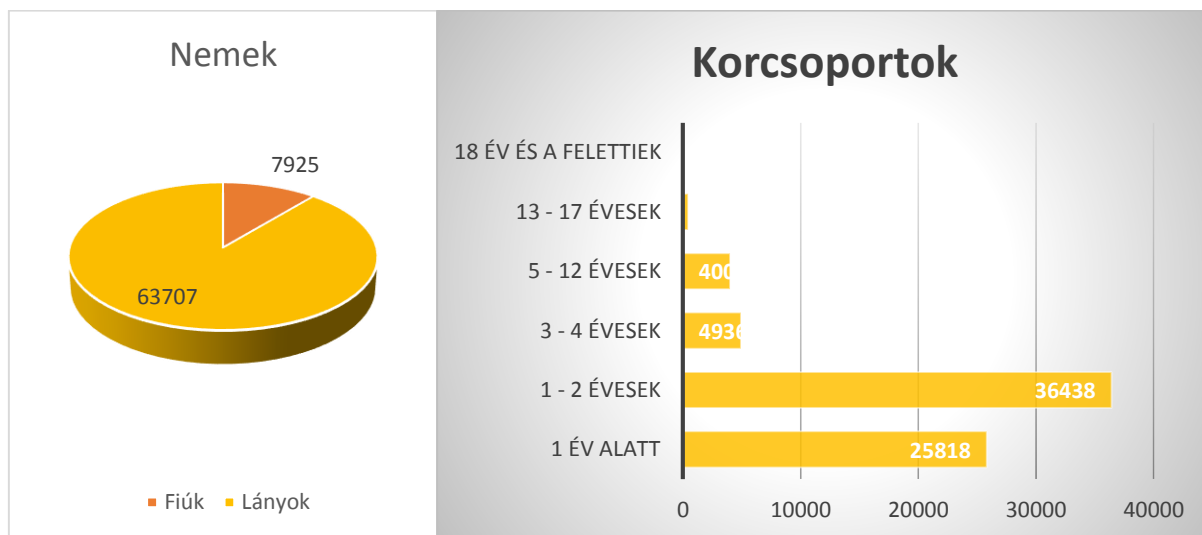

Forrás: http://adoption.state.gov/about_us/statistics.php letöltés ideje: 2014. szeptember 29.

5. számú melléklet

*Kínai Népköztársaságból az Amerikai Egyesült Államokban örökbe fogadott gyermekek
számának éves statisztikai adatai
(2000 – 2013)*

Év	Örökbe fogadott gyermekek száma
2013	2306
2012	2696
2011	2587
2010	3401
2009	3000
2008	3912
2007	5453
2006	6492
2005	7903
2004	7038
2003	6857
2002	6116
2001	4705
2000	5058

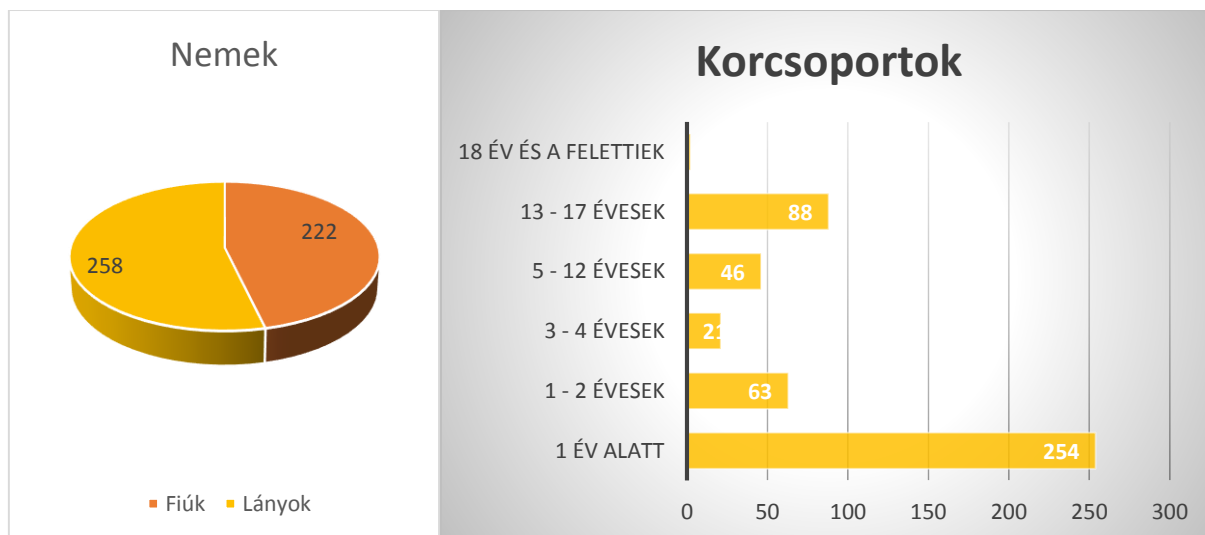

Forrás: http://adoption.state.gov/country_information/country_specific_info.php?country-select=china letöltés ideje: 2014. augusztus 19.

6. számú melléklet

Pakisztánból az Amerikai Egyesült Államokban örökbe fogadott gyermekek számának éves statisztikai adatai
(2000 – 2013)

Év	Örökbe fogadott gyermekek száma
2013	47
2012	29
2011	25
2010	41
2009	33
2008	47
2007	35
2006	47
2005	22
2004	31
2003	24
2002	25
2001	24
2000	20

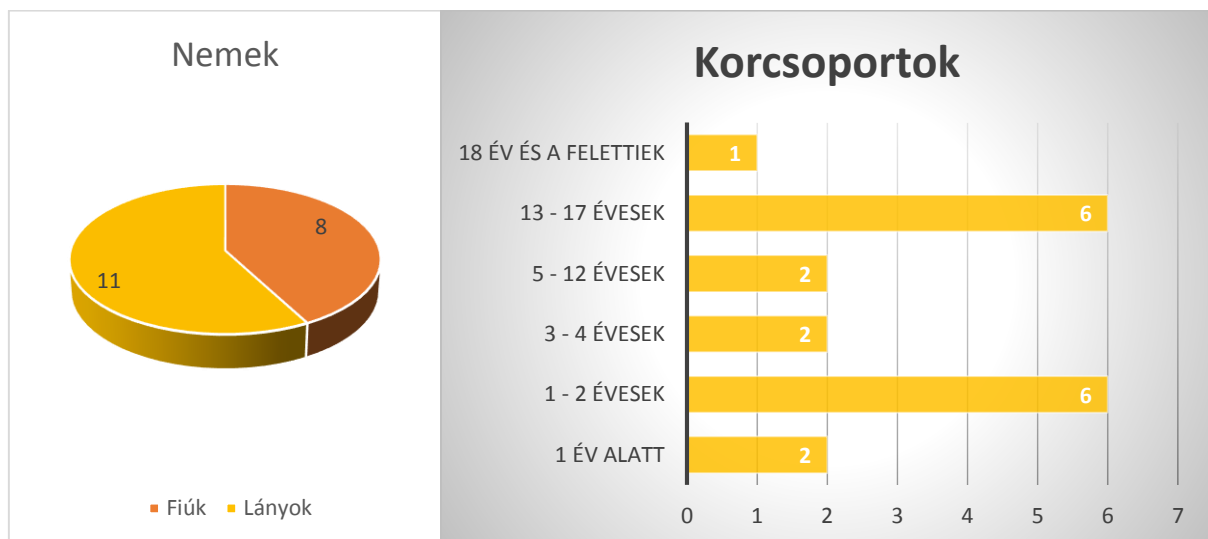

Forrás: http://adoption.state.gov/country_information/country_specific_info.php?country-select=pakistan letöltés ideje: 2014. szeptember 4.

7. számú melléklet

*Egyiptomi Arab Köztársaságból az Amerikai Egyesült Államokban örökbe fogadott
gyermekek számának éves statisztikai adatai
(2000 – 2013)*

Év	Örökbe fogadott gyermekek száma
2013	1
2010	3
2009	2
2008	1
2007	1
2006	2
2005	1
2003	1
2002	1
2001	1
2000	2

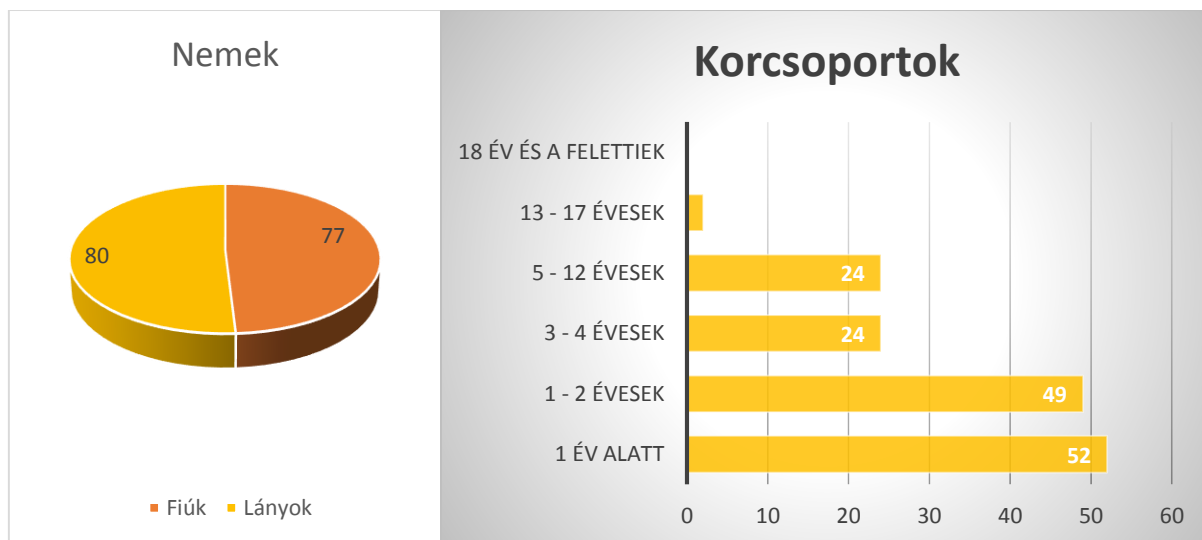

Forrás: http://adoption.state.gov/country_information/country_specific_info.php?country-select=egypt letöltés ideje: 2014. szeptember 4.

8. számú melléklet

*Dél-afrikai Köztársaságból az Amerikai Egyesült Államokban örökbe fogadott gyermekek
számának éves statisztikai adatai
(2010 – 2013)*

Év	Örökbe fogadott gyermekek száma
2013	17
2012	7
2011	3
2010	5
2009	5
2008	7
2007	7
2006	14
2005	10
2004	8
2003	27
2002	28
2001	14
2000	3

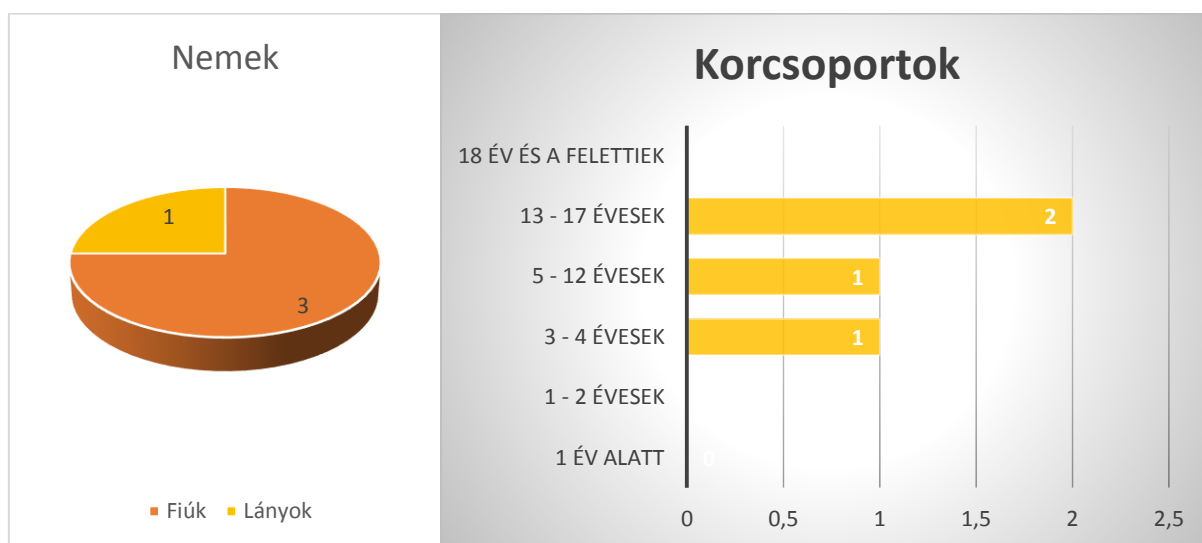

Forrás: <http://travel.state.gov/content/adoptionsabroad/en/about-us/statistics.html> letöltés ideje: 2014. szeptember 6.

9. számú melléklet

Namíbiából az Amerikai Egyesült Államokban örökbe fogadott gyermekek számának éves statisztikai adatai

Év	Örökbe fogadott gyermekek száma
2013	1
2011	1
2006	1
2001	1

Forrás: <http://travel.state.gov/content/adoptionsabroad/en/about-us/statistics.html> letöltés ideje: 2014. szeptember 6.